

ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్ ప్రకాశితము—సంఖ్య—౨౩

శ్రీ రస్.

ఆంధ్ర

ధాతు మా ల.

(పరిషత్ ప్రకాశితము)

కాకినాడ :

కాకినాడముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపబడి

ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్ ప్రకాశితమునఁ
బ్రకటింపబడినది.

1930.

వెల రు 0-12-0.

ఈయాంధ్రధాతుమాలకు మూల మగువ్రాతకాగితపుబ్రతి శ్రీసూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటుకార్యాలయమునఁ గల చిన్నయసూరిగారి లిఖితగ్రంథసమదయములో దొరకినది. ఇది చిన్నయసూరికృత మగునో కాదో సిద్ధాంతముచేయటకుఁ దగినప్రబలాధారములు దొరకలేదు. మేమువినిసంతసుట్టుకు సూరిగారిచే రచియింపఁబడిన వీక్రిందిగ్రంథములె యున్నవి.

1. ఆంధ్రశబ్దశాసనము.
2. ఇంగ్లీషు లాచట్టముల భాషాంతరీకరణము.
3. చాటుపద్యములు.
4. రాణిగారిమఱుటాభిషేకమునకు రచించినపద్యములు.
5. సంస్కృతశాలబోధ.
6. సంస్కృతసూత్రాంధ్రవ్యాకరణము (చిన్నయసూరియము)
7. ఆంధ్రశబ్దచింతావణివ్యాఖ్య.
8. బాలవ్యాకరణము.
9. నీతిచంద్రిక.
10. శబ్దలక్షణసంగ్రహము.
11. అక్షరగుచ్ఛము.
12. పద్యాంధ్రవ్యాకరణము.
13. విభక్తిబోధిని.
14. అకారాదినిఘంటువు.
15. విశ్వనిఘంటువు.
16. నుజనరంజనీపత్రిక.
17. ఆదివర్ణవచనము.
18. పచ్చయ్యప్పగారిపైఁబద్యములు.

ఈగ్రంథమందు గ్రామ్యరూపములు పెక్కులు కానఁబడుచున్నవి వీనినిబట్టి యిది చిన్నయసూరికృతము కాదేమో యనిసంశయించుట కవకాశము గలదు. ఎట్లయినను దెనుఁగులో ధాతుపాఠ మింతదనుక లేదు కావున వీనిని బ్రకటించితిమి. ఇందలిగుణదోషములు విచారించుభారము వండితులదియై యున్నది.

వీనిపై విద్వాంశక్తి సాంబమూర్తి శాస్త్రిగారి యభిప్రాయము వెనుకబ్రకునఁ బ్రకటించఁబడినది.

శ్రీనరస్వతీపరదేవతామైనముః

ధాతుమాల-పీఠిక.

ఈయాంధ్రధాతుమాలను లోకమునఁ బ్రకటించి యాంధ్రసాహిత్యవః
వత్తు తనముఖ్యవిధి నొకదానిని నిర్వర్తించినది. సాధారణముగా గ్రంథనిబద్ధ
ము లగుభాషల కెల్ల వ్యాకరణ ముండితీరును. ఏకాలమునం దేయేపదము
లు వాక్యములు నెట్టిపరిణామమును బొందినవో తెలుపుటయును బహుశిష్ట
జనవ్యవహారారూఢపదములుమాత్రమే ప్రయోగార్హము లని శాసించుటయే
వ్యాకరణముల ప్రయోజనము. ఎల్లభాసలందును దొలుదొల్లఁ బరిమితము
లగుక్రియాపదములు మాత్రమే యుండి యవసరముల ననుసరించి కాల
క్రమమున నితరపదములకూడికచే నపరిమితము లగు నని కొందఱు వండితు
లందురు. సంస్కృతభాషయందలి పదము లన్నియు ధాతుజన్యములే యని
పాణినీయవ్యాకరణమునందలి వ్యుత్పత్తిపక్షము చెల్పుచున్నది. తెనుఁగుభా
షయందలి కాలఁ చేయి కన్న మక్కు మొదలగుపదము లన్నియు ధాతుజన్య
ములే యని వలువురు వండితు లనుచున్నారు. కాని ధాతురూపములు నా
మములుగాఁ బరిణమించినవో నామములనుండి ధాతువులు జనించినవో నిర్ణ
యించుటమాత్ర మలవికానివని. ఈసంశయ మాంధ్రభాషావిషయమున నత్య
ధికముగానే కలదు. నేను మేమునీవు మీరు వాఁడు వారు అను ద్వ్యక్షర
సర్వనామములందలి ద్వితీయాపయవములే ప్రకృతక్రియావిభక్తులుగా నగవడు
చున్నవి. తొలుదొల్ల ధాతువులకు విభక్తిప్రత్యయములు లేననియు సర్వ
నామపదములే తత్తదర్థానుసారముగ ననుప్రయోగింపఁబడియెడి వనియుఁ
గాలక్రమమున నయ్యవి వర్ణలోపాదివికారములఁ బొంది విభక్తులుగా మాటి
న వనియు నూహింప నగును. అయినను ధాతురూపములు మాత్ర మనాది
సిద్ధములై స్వతంత్రముగానే యున్నవి.

ఏభాషయం దైనను బాండిత్యమునకు ధాతురూపపరిజ్ఞానము పరమ
సాధనముగా నున్నది. అనేకశబ్దము లుపసర్గసాహచర్యమునను బ్రకరణవశ
మునను భిన్నార్థద్యోతకము లైనను రూపసాదృశ్యముంబట్టి యేకధాతుజన్య
ము లని నిర్ణయించుచున్నాము. ప్రహారాహారసంహారవిహారపరిహారము లిట్టి
వి. ధాతురూపపరిజ్ఞానము లేనిభాషాజ్ఞానము నేత్రహీన మగుశరీరముం

బోలి నిర్భయ మగుచున్నది. పరిచిత మగుపరిమితధాతుకతిపయముతో నపరిమితము నావశ్యకము నగుపదజాలమును నిర్మించికొనట వ్యవహారసౌకర్యముం గూర్చును. కావుననే ప్రాచీనపండితులు ధాతుమాలల రచించి యుండిరి. సంస్కృతమునకు ధాతుదశగణివలనఁ గలసౌకర్యము వర్ణింప నలవికానిది గదా! కర్ణాటభాషకు సైతము ధాతుపాఠము గలదు. ఆంధ్రభాషకు లక్షణముల రచించినవారు ప్రాచీననవీను లనేకు లున్నను నీరీతిగా ధాతువుల నెల్ల నేకసూత్రమున గుదిగ్రుచ్చి లోకమున కర్పించిన వారు సుగృహీతనామధేయ లగుశ్రీపరవస్తు చిన్నయసూరిగారుమాత్రమే. శ్రీసూరిగారిపే రక్షరాస్యులగునాంధ్రు లెల్లరజిహ్వగ్రములందును దాండవించుచునేయుండును. ప్రమాణమే కానిం డప్రమాణమే కాని డు బాలవ్యాకరణముం బోలెఁ బటుతర మగు నాంధ్రవ్యాకరణ మాంధ్రావనియం దిం గొక్క కలదా? చిన్నపొత్తమే యైనను నీతిచంద్రికం బోలుప్రాథవచనకావ్యము వేటొకటి లేదుగదా? ఈరెండు గ్రంథములును శ్రీసూరిగారి కీర్తిలలికకు శాఖాద్వయమై యాంధ్రదేశ కాయమానమున నలముకొని యనశ్వరజ్ఞానఫలము లందించుచున్న పనుట యతిశయోక్తికా నేరదు. శ్రీసూరిగారిజీవితచరిత్ర మిదివఱ కీవరిషత్పత్రికయందే ప్రకటింపఁబడినది. అచ్చుపడిన నీతిచంద్రికాబాలవ్యాకరణములుకాక యమాద్రిత మగునొకగొప్ప తెలుఁగునిఘంటువు సూరిగారు రచించినది శ్రీశ్రీ కాపుర సంస్థానమునఁ గలదు. శబ్దరత్నాకరముకంటె విది మిగులఁ బెద్దది. శబ్దరత్నాకరమున కిది మూలప్రాయ మైనదికూడను. శబ్దలక్షణసంగ్రహ మను నొకముద్రితాంధ్రవ్యాకరణము సూరిగారు రచించినట్లు ప్రకటింపఁబడియున్నది కాని యది వారిచే రచింపఁబడినది కాదని నేను తణుకుపరిషత్సభలో సిద్ధాంతీకరించియున్నాఁడను. ఇట్లుండ నిపు డీధాతుమాల యొకటి సూరిగారిపేరు మోసికొని లోకమున కవతరించినది. కావున దీనికలరూ పించుక విమర్శింప వలసియున్నది.

శ్రీసూరిగారు ధాతుమాల నొకదానిని రచించిన ట్లనేకు లెఱుంగరు. ఈగ్రంథమునం దెక్కడను సూరిగారిపేరు లేదు. శ్రీసూరిగారిమతమునకు విరుద్ధ మగు ననేక విషయము లిందుఁ గలవు. అలాక్షణికత్వమును నిరసించు వారిలో సూరిగా రగ్రగణ్యు లనుట నిర్వివాదముగదా? అట్టిసూరిగారు గ్రామ్యరూపముల నుదాహరింతురా? ఒక వేళ స్పష్టప్రతిపత్తిక గ్రామ్యపద

ములతో నర్థనిరూపణము గా వించినఁ గావింపవచ్చును గాని ధాతువులకే గ్రామ్యరూపముల నుదాహరించుట వానియర్థమును సంస్కృతమున నాంధ్రమున ను దెల్పుటయును శ్రీసూరిగారివంటి యభినినిష్టు లాచరింతురా? “ధాత్వాదులకు ధాత్వాదు లనుప్రయుక్తంబు లై విలక్షణార్థాభిధాయకంబు లగు నయ్యవి శబ్దపల్ల వంబులు నాఁబడును.” అని సూత్రించి సూరిగారు వీగుదెంచు, చనుదెంచు, మేలుకొను, అందిమ్ము, వొత్తెంచు మొదలగురూపములను సాధించిరి. వీనియం దవయవద్యయము వేర్వేరి స్వతంత్రప్రయోగము గలదియే. ఈ గ్రంథమునందు అగవడు మొదలగురూపములను సమాసధాతువులుగాఁ బేర్కొని అగవడులో అగకు వ్యస్తప్రయోగము లేదనుట సూరిగారిమతమునకు విరుద్ధముగాదా? సమాసధాతుసంజ్ఞ సూరిగారిగ్రంథమునం దెక్కడ నగవడను. సమాసధాతువు లను సంజ్ఞాకరణమే దుష్టము. ప్రయోగరూపము లగుదేశ్యధాతువులకు మాత్ర మర్థనిరూపణము రూపనిష్పత్తియుఁ గావించుట గ్రంథోద్దేశమయి యుండఁగా నిందు వ్యావహారికములఁగూడ నుదాహరించి యందుఁ గొన్నింటికి మాత్రము గ్రామ్యము లని “గ్రా” సంజ్ఞతో సూచన గావింపఁబడినది. సూచనావిరహితము లయ్య గ్రామ్యము లనేకములు గలవు. మఱియు ననేకవిధము లగుదోషము లీగ్రంథమునం దగవడుచున్నవి. వాని నీవస్తాత్రముగ నీసారిది నుదాహరింతును.

అగవడు, అగువడు - ఆమెతించు, ఆమెతించు - ఎదగు, ఎనుగు - ఎదిర్చు, ఎదిల్చు, ఎదిటించు, ఎనుట్కొను - ఓదార్చు, ఓనర్చు - తడవు, తడువు, తవుడు - తవుడుకాదు, మొదలగురూపాంతరము లడుగడుగునఁ జూపఁబడినవి. కాని యిందలిరూపాంతరములును శకటరేఫసంయోగములును గ్రంథములం దెక్కడ ను గానరావు, కొన్ని వ్యవహారమందును మృగ్యములే. ఓటించు - ఓటించు; కతకు - కతుకు, కదకు - కదుకు, తవుడు - తవుడుకాదు, మట్టగించు, మద్దటిలు - మద్దటిలు, లోటు, లోడు అను రూపాంతరములే ఏదేశమం దేవి వ్యవహారసిద్ధములో నాయెఱిగినంతవఱకుఁ దెలియరాలేదు.

అర్థనిర్ణయమునందు ననేకదోషము లున్నవి. ఆమెతించు - సత్తారపూర్వకముగాఁ బిలుచుట, విందుచేయుట యగు నేమో! క్రచ్ = కాండించుట, (చుట్టుకొనుట శ. ర) ఆవు మొదలగునవి పొడుచుట క్రమ్ము కాని కుమ్ముకాదు. దుయ్యనకు బాణము దూసిపాటుట కాని పిడికిలినుండి బాటుట కాదు. ఒకవేళ

పిడికిటనుండి విడుచుట యగునేమో? కరకు మొదలగు నాల్గురూపములకు భోజనసామాన్యమే యర్థమైనను శునకాస్వాదనమే యని నియమించుట సరి కాదు. రాసాడు దోషమారోపి, ది తెల్పుటంట? పంచివేయుటకు కష్టపంచుట ప్రసిద్ధము. ద్రవపదార్థ మొలికించుట గ్రాస్యము. ప్రకృతిప్రత్యయ నిరూపణమందును దోషము లగవడుచున్నవి. అడు-అటచేతితో, గొట్టుట యును చు వర్తమానార్థక ప్రత్యయము నని తెలుపుట తప్పుగాదా? ఔషధగణములో ఔషధగణ ధాతువంట, చు వర్తమానార్థక ప్రత్యయ మంట. ఇంతటి వైకరీత్య మెందై నఁ గలదా?

వ్రాతప్రతియందు ధాతువు, సంస్కృతార్థము, ఆంద్రార్థము, వర్తమాన భూతభావికాలిక ప్రత్యయములు, విశేషములు నని యేడువిభాగములు ప్రదర్శింపఁబడినను, ముద్రణమున ధాతుధాత్వార్థములు మాత్రమే ప్రకటించఁబడినవి. అన్ని ధాతువులకు వర్తమానమున చువర్ణ కమును భూతమున ఇత్-ఇన్ వర్ణ కములును, భావిని ఎద్, ద్ వర్ణ కములును దెలుపఁబడినవి. విశేషములందు సమాసధాతువులు, శాస్త్రీయములు, అస్వతంత్రములు మొదలగువిషయములు పేర్కొనఁబడినవి. అన్నింటికిని జీవర డము ప్రత్యయము తో నర్థము నిరూపింపఁబడినది.

వైయంశము లన్నింటి నాలోచించినచో బరివత్తువారు ప్రకటించినది చిన్నయసూరికృతమేనా యనుసంశయము గలుగుట సహజము. చిన్నయ సూరివంటి లాక్షణికశిరోమణి గ్రంథముం దిట్టిదొనఁగులు పొసంగునా యను శంక దుర్నివారమే యైనను గొంచె మాలోచింపఁదగును. శ్రీమత్సూరిగారు ధాతుమాల నొకదానిని రచించి రనుటలో నెట్టిసంశయమును లేదు. చెన్న పురిప్రాచ్యలిఖితపుస్తకాగారమున నొకధాతుమాల చిన్నయసూరివిరచిత మగు నది యుండెడిది. ఆపుస్తకము నెవ్వరో యవహరించినను దానివరుససంఖ్య యుఁ బేరును నిప్పటికేని గలదు. పరివత్తునకు లభించినప్రతి శ్రీసూరిగారి స్వహస్తలిఖితము కాదు. వారిప్రతికిఁ బుత్రికయో పౌత్రికయో యింకనువ్యవహిత సంతతియో తెలియదు. ప్రతులఁజూచి పుత్రికల వ్రాసికొన్నవారు తప్పుల దొరలించుట వింత కాదుగదా! శ్రీసూరిగారి గ్రంథములు చాల నీనడుముఁ బరివత్తువారికి లభించినవి. వానినెల్లఁ జూచిన నీవిషయము సత్యమే యని తేలును. లోకములో వ్రాతతప్పులు వడుట నైజమే కాని ప్రక్షిప్తము లధికము

గాఁ దూఱుట శ్రీసూరిగారి గ్రంథములకు సంఘించిన మహోపద్రవము.
 వారియందు గౌరవాతిశయమునఁ దమరేమో సాధించితి మనుతలంపున మం
 చిచెడ్డలారయక యడ్డమైనగడ్డి నెల్ల గ్రంథమందుఁ జొప్పించుట శ్రీసూరిగారి
 గ్రంథములం దధికముగా నగపడును. అట్టిచీకాకులు లేకున్న నీధాతుమాల
 మొంతటిగౌరవము నొందెడిదో ? ఇదియే కాక శ్రీసూరిగారి గ్రంథము లము
 ద్రితము లేవియైనను మనకు నిర్దుష్టముగ లభించుట దుష్కరమే. ఎట్లయినను
 నేను బ్రారంభమునఁ బేర్కొన్నంత యుపయోగ మిప్పటియీ గ్రంథమునకు లే
 కున్నను దీనియవసరము గలదనియే నావిశ్వాసము. గ్రామ్యములో గ్రాధిక
 ములో యగు ధాతువుల నొక్కచోఁ జేర్చి వానియర్థము నిరూపించుట వ్యుత్పి
 త్సువుల కత్యంతోపకారకముగదా ? అందును గ్రామ్యరూపముల వలన భిన్న
 దేశవ్యవహారము నుగమ మగును. కావున నీధాతుమాలను బ్రకటించి యాం
 ద్రసాహిత్యపరిషత్తు మహోపకార మొనరించె ననుట కావంతయు సందేహ
 ము లేదు.

నరసన్న పేట, గంజాము. }
 20.1.1930

కట్టి సాంబమూర్తిశాస్త్రి.

ధాతుమాట.

— ❧ —

అ

ధాతువు

సంస్కృతార్థము

తెనుఁగర్థము.

అక్కఱించు

కుక్షినిమిక్కిలకరణే

* స కడుపుపల్లముచేయుట

అగులు

విదారణే

అ పగులుట

అగ్గించు

స్తుతౌ

స స్తుతియిరముట

అంగలాఱ్ఱు

దైన్యరోదనే

అ దైన్యముగా నేడ్చుట

అగపడు, అగుపడు

దర్శనవిషయే

అ దృశ్యమవుట

అగ్గపడు

అధీనతాప్రాప్తౌ

అ అధీనత్వమును బొందుట

అగ్గలించు

దుస్సహాధిక్యే

అ వెక్కిరింపవచ్చుట

అచ్

ఆధమణ్యే

స అప్పుపడుట

అంటు

అన్యాయదానేచ

అ అన్యాయముగానొచ్చుట

స్పర్శే

స తాఁకుట

సంశ్లేషణే

అ రంగు మొదలైనది వస్త్రాదు

లనంటుట

అభ్యంజనే

స అభ్యంగనము సేయుట

అటమటించు

అటమరించు

వంచయి త్వాహరణే

స వంచించి హరించుట

† అటకాయించు

అడ్డగించు

అడఁగు

నిరోధనే

స నిరోధించుట

నాశే

అ నశించుట

వినయేచ

అ వినయము పొందుట

అడుగు

యాచనాయాం ప్రశ్నేచ

స యాచించుట, ప్రశ్న సేయుట

అడుగుకొను

అడుక్కును

అడు

అడిచిపడు

సాంత్యసాయాం

స సాంత్యనసేయుట

స్వార్థయాచనాయాం

తనకై యాచించుట

స్వార్థప్రశ్నేచ

తనకై ప్రశ్న సేయుట

తలప్రహారే

స అటచేతఁ గొట్టుట

అత్యౌద్ధత్యే

అ మిడిసిపడుట

ధాతువు	సంస్కృతార్థము	తెనుఁగర్థము.
అడరు	ప్రకాశే	అ ప్రకాశించుట
అడరించు	ప్రయోగే	స ప్రయోగించుట
అడలు	ఉచ్చైరోదనే	అ గట్టిగా నేడ్చుట
అడుగంటు	భయేచ	భయపడుట
అడ్డపడు	అధోగమనే	అ క్రిందికిఁబోవుట
	అంధోవిదాహేచ	అన్నాదులడుగుమాఁడుట
	ప్రతిబంధే	అ ప్రతిబంధక మవుట
	తిర్యక్పతనే	అడ్డముగాఁ బడుట
	దర్శనప్రతిబంధకతయాంతరా	చూడవలసినవస్తువు గుపడ
	వస్తానేచ	కుండ నడుమనుండుట
అణఁగు, అణుగు	నాశే, వినయే	అ నశించుట, వినయమువొందుట, క్రుంగుట
అణవరించు	అధోవసర్పణేచ	స బుద్ధిచెప్పి పోషించుట
అతుకు	బుద్ధికరణేనపోషణే	అ కూడుట
అదుకు	సంయోగే	స కూర్చుట
అద్దు	సంయోజనేచ	స నీళ్లలోఁదడుపుట
	ఉదనే	అద్దకమువేయుట
	వస్తాదిరంజనేచ	స పొందుట
అందు	ప్రాప్తౌ	అ చేతముట్టుదగుట (దూల మందెనని)
	విప్రకృష్టస్యస్పర్శయోగ్యతాయాంచ	స గ్రహించుట
అందుకొను	గ్రహణే	చేతముట్టుకొనుట (దూల మందుకొను)
	విప్రకృష్టస్యస్పర్శనేచ	అ అందమగుట
అందగించు	అలంకారే	అ ఒకనిమాటలోఁ గలసికొనుట
	పరోక్తి సంయోగే	స అందముచేయుట
	అలంకరణేచ	స క్రుంగఁజేయుట
అదుము	అధఃప్రాపణే	అ కంపించుట
అదరు, అదురు	కంపనే	అ ఆకస్మికముగఁ గంపించుట
అనరిపడు	ఆకస్మికకంపనే	
అదల్చు	} పశ్యాదినివారణే	స పశ్యాదులను దోలుట
అదలించు		
అదిలించు		

ధాతువు	సంస్కృతార్థము	తెనుఁగర్థము.
అదు	చలనే	అ చలించుట
అను	ఉక్తౌ	స చెప్పట
అనుపించుకొను	ఉక్తే	అ చెప్పఁబడుట
అనిపించుకొను		
అనుకొను	స్వయ మనుసంధానే	స తనలోఁదాను దలఁచుట
అనఁగి పెనఁగు	సంవాసేన స్నేహంసంపాద్య కార్యేషుసహప్రవృత్తౌ	అ సహవాసముచేతస్నేహ ము సంపాదించుకొనియొ కనితోఁగూడ బనులయం దుఁబ్రవర్తించుట—అన్యో న్యప్రీతిగా నుండెననుట.
అనుచు, అనుపు	ప్రస్తావనే ప్రేషణేచ	స పఁపించుట
అంపు, అంపించు		
అప్పళించు	ఆస్థాలనే	స భుజములుమొదలైనవి చ ఱుచుట
అప్పగించు	అర్పణే	స ఒకనివశముచేయుట
అబ్బు	లభ్యతాయాం	అ లభ్యమగుట
అమ్ము	విక్రయే	స విక్రయించుట
అమరు	శోభాయాం	అ శోభించుట
అమురు		సిద్ధించుట
అయిదుపదిచేయు	పరాగతౌ	అ వెనుకదీయుట
ఆరుగు	గతౌ	అ పోవుట
ఆరుగు చెంచు	ఆగమనే	అ వచ్చుట
ఆరుదెంచు		
అరయు	విచారణే	స విచారించుట
	మార్గణేచ	వెదకుట
అరికట్టు	నిరోధనే	స నిరోధించుట
అఱు	నాశే	అ నశించుట
	హైన్యేచ	తగ్గుట
అఱుగు	జీర్ణతాయాం, లోహాదీనాం ఘర్షణేన హైన్యేచ	అ జీర్ణించుట, లోహాదులు త్రోముట మొదలగువాని చేతఁ దగ్గిపోవుట

ధాతువు	సంస్కృతాథము	తెనుగెగ్గము.
అఱ, అఱు	ఉద్ధోషే	అ ఉద్ధోషించుట
అఱువు	గ్రహణాదిశక్యతాయాం, లభ్యతాయాంచ	అ పట్టుకొనుటకుశక్యమవుట చేతికఱుపుట, దక్కుట
అఱువుకొను	ప్రాప్తస్యజీర్ణకరణే	స ప్రాప్తమైనదానిని జీర్ణము చేసికొనుట
అఱుము	ఆక్రమణే	స ఆక్రమించుట
అలుకు	గోమయాదిలేపనే	స పేడమొదలగువానిచే లేపనము సేయుట
అలుగు	రోషే	అ రోషముపొందుట
అలఁచు	వీడనే	స వీడించుట
అలఁచు	చర్చనే	స గంధము మొదలైనవి పూ సికొనుట
అలందురు	దుఃఖే	అ దుఃఖపడుట
అలము	వ్యాప్తా	స వ్యాపించుట
అలయు, అలియు	శ్రాంతౌ	అ శ్రాంతుఁడగుట
అలరు	వికాసే, సంతోషేచ	అ వికసించుట-సంతోషించుట
అలవడు	అభ్యస్తే	అ అలవాటుపడుట
అల్లాడు	} అనవలంబస్పందే	అ అనవలంబనము లేక కదలుట
అల్లలాడు		
అల్లనాడు		
అళుకు		
అల్లు, అల్లు	భయే	అ భయపడుట
	అన్యోన్యగ్రథనేన నిర్మాణే	స అభ్యుక్తగానిర్మించుట, చాఁచ యల్లెను
	అతాద్విప్రసరణేచ	అ తీగమొదలైనది ప్రసరిం చుట
అవు	భవనే	అ అవుట
అవయు	} రూపపరామర్శే	అ రూపుచెడిపోవుట
అవీయు		
అవుడుగఱ	కోపేనౌష్ఠదంశనే	అ కోపముచేతఁ బెదవులుకొ ఱికికొనుట

ఆ

ధాతువు	సంస్కృతాద్యము	తెనుఁగద్యము.
ఆకొను	క్షుధితే	అ ఆకలిగొనుట
ఆగు	అనాశావస్థానే	అ నశింపక నిలుచుట
	అనాశావస్థాపనేచ	స నశింపకుండ నిలుపుట
ఆచు	అనాశావస్థాపనే	స నశింపకుండ నిలుపుట
ఆటు	కార్యరభసక్షమతాయాం	అ పనికిఁదాళుట (ఈకత్తి యుద్ధమున కాటెను)
	పర్యాప్తాచ	చాలుట (ఈయన్నమంద ఱకు నాటెను)
ఆడు	కృత్యే	అ కృత్తము చేయుట
	భాషణాదాచ	స మాటాడుట, మాటచెప్పు ట, తానమాడుట, తాన ముసేయుట
ఆను	పానే	స త్రాగుట
	ఉపధానేచ	చేరుకొనుట
ఆనుకొను	ఉపధానే	స చేరుకొనుట
ఆదమఱి	జ్ఞప్తిభ్రంశే	అ జ్ఞప్తిదప్పట
ఆపు	అనాశావస్థాపనే	స నశింపకుండ నిలుపుట
ఆపోవు	తృప్తా	అ తృప్తియకాట
ఆమఱించు	} సత్కృత్యాహ్వానే	స సత్కారపూర్వకముగాఁ బిలుచుట
ఆమెఱించు		
ఆరగించు	భోజనే	స భుజియించుట
ఆరయు	పరిశీలనే	స పరిశీలించుట
	ఆర్తివారణేచ	ఆర్తివారించుట
ఆరాయు	పరిశీలనే	స పరిశీలించుట
ఆరు	పూర్తా	అ నిండుట
ఆరితీఱు	సమర్థభవనే	అ సమర్థుండౌట
ఆటు	నిర్జలభావే	అ నిర్జలమకాట, ఎండననుట
	ఉష్మశాంతౌ	వేడిశమించినదౌట
	దీపాదీనాం నాశేచ	దీపాదులు నశించుట

ధాతువు	సంస్కృతార్థము	తెనుఁగర్థము.
ఆఱు	ఉద్ధోషే	స ఉద్ధోషించుట
ఆఱు	దీపాదినిర్వాపణేచ	దీపాదులు చల్లార్చుట
ఆలకించు	దీపాదినిర్వాపణే	స దీపాదులు చల్లార్చుట
ఆలించు	సావధానశ్రవణే	స సావధానముగా వినుట
ఆవ్రలించు	జృంభణే	అ ఆవ్రలింత విడుచుట
ఆవలిగించు	భూతాదీనా మావేశే	అ భూతాదుల వహించుట
ఆవటిల్లు		
ఆవటించు		

ఇ

ఇంకు	నిర్జలీభావే	అ నిర్జలమగుట
ఇగ్గు	ఆకర్షణే	స ఈడ్చుట
ఇగ్గుబాడు	అన్యోన్యకర్షణే	అ అన్యోన్యమిచ్చికొనుట
ఇగురు	నిర్జలీభావే	అ నిర్జలమగుట
ఇగుర్చు	ప్రవోద్యేదే	అ చిగిరించుట
ఇగిలించు	దంతా ప్రదర్శ్యావస్థానే	అ పండ్లు తెరిచికొనియుండుట
	అశ్వఘోషేచ	గుఱ్ఱము శబ్దించుట
ఇచ్	దానే	స దానముచేయుట
ఇచ్చగించు	సమ్మతౌ	స సమ్మతించుట
ఇడు	దానే, నిదానేచ	స ఇచ్చె, ఉంచె మొ॥
ఇడియు	విశ్లేషే	అ విరియుట
ఇనుకు	నిర్జలీభావే	అ నిర్జలమగుట
ఇందు		అ భక్షింపఁబడిన యన్నాదులు దక్కుట
ఇనుమడించు	ద్విగుణీభావే	అ ద్విగుణమగుట
ఇబ్బడించు	ద్విగుణీకరణేచ	స ద్విగుణము సేయుట
ఇమ్మడించు		
ఇముడు	సంకుచితస్థలేపర్యాప్తావస్థానే	అ సంకుచితస్థలఁబునఁ జాలియుండుట

ధాతువు	సంస్కృతాగ్రము	తెనుంగ్రము.
ఇమురు	జలశోషణే	అ జలము శోషించుట
ఇయ్యకొను	అంగీకారే	స అంగీకరించు
ఇరవొందు	శోభాయాం	అ శోభించుట
ఇటియు	దృఢసంక్షేపణే	అ కదియుట
	చూర్ణిభావేచ	చూర్ణమగుట
ఇటుకు	అంతరాసంకుచితావస్థానే	అ నడుమ సంకుచితముగా నుండుట
ఇలకలు	దంతదృఢబంధే	అ దంతములు గట్టిగా బిగబట్టుట

ఈ

ఈకు	నిర్జలీభావే	అ నిర్జలమగుట
ఈగు	వ్యపనాశనే	స పోగొట్టుట
ఈచుకపోవు	} పశ్వాదిగర్భపాతే	అ ఆవులు మొదలైనవి గర్భోషఘాతము నొందుట
ఈచుకొనిపోవు		స లాగుట
ఈడు, ఈడ్చు	కర్షణే	అ సఫలమవుట
ఈడేరు	సాఫల్యే	కన్యరజస్వలయకాట
	ప్రథమరజప్రాదుర్భావేచ	అ వెనుకదీయుట
ఈడబోవు	పరాగతౌ	అ నడువనశక్తుండౌట
ఈడగిలపడు	గంతుమశక్తౌ	
ఈతకొట్టు	} బాహుష్టవనే	అ నీళ్లలో బాహువులచేతఁ దేలుట
ఈదు		స ఆవుమొదలైనవి ప్రసవించుట
ఈదులాడు	తిరశ్చాన్ద్రసవే	పైరు వెన్నువిడుచుట
ఈను	సస్యఫలనిష్పత్తౌ	స తలవెండ్రుకలలో ఈళ్లు పోవునట్లు చేయుట
ఈరు, ఈర్చు	కేశలీక్షాపనారణే	అ చచ్చుట
ఈలుగు	మృతౌ	అ దంతములు గట్టిగా బిగబట్టుట
ఈలకలు	దంతదృఢబంధే	

ఉ

ధాతువు	సంస్కృతాధము	తెనుంగుగము.
ఉంకించు	ఉద్యమే	అ ఉద్యమక్షుడౌట
ఉగ్గడించు	} అతివాదే వాదారంభేచ	అ మిక్కిలి వాదించుట
ఉగ్గళించు		వాదమునకారంభించుట
ఉచ్	అంతఃప్రవేశే	స లోపలికిఁ దూలుట
ఉంచు	నిధానే	స పెట్టుట
ఉజ్జగించు	త్యాగే	స త్యజియించుట
ఉబుకించు	సారాంశగ్రహణే	స సారాంశగ్రహణము సేయు
ఉటకాడించు	} ప్రహసాయబాధనే	స నవ్వుటకై యొకని బాధ
ఉడకాడించు		పెట్టుట
ఉడుకాడించు		స ఊణమాత్రములో నపహ
ఉడాయించు	క్షణమాత్రేణాపహరణే	రించుట (ప్రాకృతతద్భవము)
ఉండు	నివాసే	అ నీవసించుట
ఉడుకు	} క్వాధే పరిహాసజే రోషేచ	అ పక్వమవుట
ఉడికిలు		అపహాసముచేత రోష
		యుక్తుడౌట
ఉడుగు	కార్యవిరమణే	స పనిచాలించుట
	కార్యేచ్ఛ	కృశించుట
ఉడ్డుగుడు	శ్వాసపారవశ్యే	అ ఊపిరి త్రిప్పుకో లేక
		పోవుట
ఉడిపోవు	నిస్సారీభవనే	అ నిస్సారమాట
ఉతుకు, ఉడుకు	వస్త్రాదిక్షాళనే	స వస్త్రాదులు క్షాళనము సే
		యుట
ఉదిరిపడు	ఆకస్మికవల్లనే	అ ఉలికిపడుట
ఉదిలపడు	} చింతాయాం	అ చింతనొందుట
ఉదిలగొను		
ఉనుచు	నిధానే	స పెట్టుట
ఉప్పు	పిష్టప్రవళ్యదీక్ష్వభనే	స పిండి, వడ్లు మొదలైనవి
		ఉడుకఁబెట్టుట

ధాతువు		సంస్కృతార్థము	తెనుగర్థము.
ఉప్పొంగు	అ	ఉద్వేల్లనే	వైకిరిబొంగుట
ఉప్పతిలు	}	ఉద్భవే	ఉద్భవించుట
ఉప్పతిల్లు			
ఉప్పతించు	స	ఉత్పాతానుధ్యానే	ఉత్పాతమనియెంచుట అనఁ గా ఆశ్చర్యమనియెంచెననుట.
ఉబ్బు	}	పీనతాయాం సంతోషేచ.	బలియుట, సంతోషించుట
ఉబ్బుకు			
ఉబ్బరించు	}	ఉచ్ఛ్వానతాయాం ఉచ్ఛ్వానీకరణేచ	ఉబ్బుగానాట ఉబ్బుగాజేయుట
ఉముచు	}	స్మీవనే	ఉమ్మివేయుట
ఉమియు			
ఉమ్మగిలు	అ	ఉష్మణావాకే	ఆవిరిచేతఁబక్వమాట
ఉమ్మదించు	అ	నివాతోష్మణి	గాలిలేనందున ఉక్కుగానుం కుట
ఉరడించు	అ	విజృంభణే	విజృంభించుట
ఉరియు	అ	విస్రంసే	విడిపోవుట
ఉరలు	అ	విస్రంసే పతనేచ	విడిపోవుట పడిపోవుట
ఉరళించు	అ	శోభాయాం	శోభించుట
ఉరుము	స	సకోపదర్శనే హంకారేచ	కోపముగాఁజూచుట హంకారముసేయుట
ఉరియాడు	అ	కంపనే	కంపించుట
ఉఱు	}	అర్హత్వే	అర్హమవుట
		హన్యే	తగ్గిపోవుట
		బహూకరణేచ	గొప్పగాఁజూచుట
ఉఱుకు	}	ధావనే	పరుగెత్తుట
		ఉర్ధ్వభాగాత్పతనేచ	మీఁదినుండి దుముకుట
ఉటియు	అ	వర్షజలస్రావే	వాననీళ్లు స్రవించుట
ఉఱుము	అ	మేఘగర్జితే	మేఘముగర్జించుట

ధాతువు

సంస్కృతార్థము

తెనుగర్థము.

ఉట్టలూఁగు } అ డోలనాతిశయే
ఉట్టూఁత }
లూఁగు } కార్యాత్మ్యత్సాహేచ

ఉలుకు } అ ఆకస్తికవర్ణనే
ఉలికిపడు }

ఉవ్విఘ్నాఱు అ గృఘ్నతాయాం

ఉసుము స వస్త్రక్షౌశనే

ఉసికొలుపు స శునాంప్రేరణాయాం

ఉసూరను

ఉసురను

ఉస్సురను

ఉస్సను

ఉఱొను

ఉఱొట్టు

ఉకించు

ఉఁగు

ఉఁగులాడు

ఉఁచు

ఉఁచిపోవు

ఉఁచు

ఉఱు

ఉఱు

ఉఱు

ఉఱు

ఉఱు

ఉఱు

ఉఱు

ఉఱు

ఉఱు

ఉఱు

ఉఱు

ఉఱు

ఉఱు

అ డోలనాతిశయే
కార్యాత్మ్యత్సాహేచ

అ ఆకస్తికవర్ణనే

అ గృఘ్నతాయాం

స వస్త్రక్షౌశనే

స శునాంప్రేరణాయాం

అ నిర్వేదే

స శ్రవణే

స చాలనే

అ డోలనే

అ రోగేణ కేశభ్రంశే

స డోలాచాలనే

నిష్ఠీవనేచ

స పశ్వాదీనాం నిశ్చేషపానే

అ పలాయనే

విస్రంశేచ

స అంకురాదోషణే

ధూళినిర్హారే

విస్రంశనే

భూషణావమోచనే

మిక్కిలియూఁగుట

పనియందు మిక్కిలి ఉత్సా

హాయక్తుఁ డౌట

ఆకస్తికముగా నదిరిపడుట

మిక్కిలిమనసుపడుట

వస్త్రక్షౌశనముచేయుట

కుక్కలఁ బ్రేరేపించుట

విసుకుట

వినుట

కదలించుట

ముందటికి వెనుకకుఁగదలుట

తల రోగముచే వెండ్రుకలు
లేనిదగుట

ఉయ్యెలనూఁగఁజేయుట

ఉమియుట

పశ్వాదులు నిశ్చేషముగాఁ

ద్రాగిపోవుట

పలాయితుఁడౌట

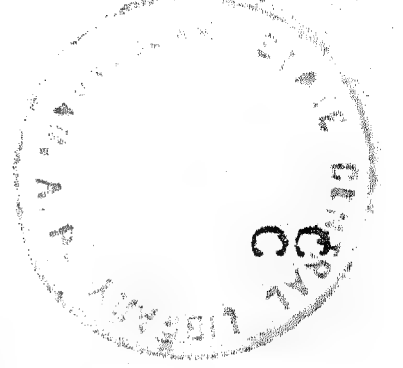
విడిపోవుట

మొలకలునాటుట

దుమ్ముతోసివేయుట

వదిలించుట

సొమ్ములుతీసివేయుట

ధాతువు		సంస్కృతార్థము	తెనుగర్థము.
ఊఁదు	స	ఆధ్ధానే	శంఖాదులుపూరించుట
	స	అవష్టంభే	ఆనుకొనుట
	అ	ఉచ్ఛానతాయాంచ	లావౌట
ఊను	స	అవలంబే	అవలంబించుట
ఊయు	స	నిష్ఠీవనే	ఉమ్మివేయుట
ఊర్చు	అ	శ్వాసే	నిట్టూర్పువిడుచుట
ఊరార్చు	స	అనునయే	అనునయించుట
ఊరడిలు	}	అ ఆశ్వాసే	తెప్పిటిల్లుట
ఊరడు			
ఊరడిలు			
ఊరడించుకొను	}	అ స్వయమాశ్వాసే	తెప్పిటిల్లుకొనుట
ఊరటించుకొను			
ఊఱిలు	}	అ శాంతౌ	శాంతివొందుట
ఊఱిల్లు			
ఊఱిసిల్లు			
ఊఱిసిలు			
ఊరడు			
ఊఱు	అ	జ్ఞోత్పత్తౌ	నీళ్ళుపుట్టుట
	అ	కందోత్పత్తౌ	గడ్డపుట్టుట
	అ	దేహపీనతాయాం	దేహములావౌట
	అ	అవణాదిసాస్త్రారేచ	ఉప్పుమొదలైవానిలో
			నూలుట

ఎ

ఎక్కు	స	ఆరోహణే	ఆరోహించుట
ఎక్కు వెట్టు	స	ధనుషిగుణారోహణే	వింటనల్ల మోవెట్టుట
ఎక్కిరించు	స	అనుకృత్యాహహసే	అనుకరించిపరిహాసముచేయుట
ఎగియు	}	అ ఉత్పతనే	పయికిఁబోవుట
ఎగురు			

ధాతువు		సంస్కృతార్థము	తెనుగగము.
ఎగిసిపడు	}	అ అత్యోధత్యే	మిట్టిపడుట
ఎగిరిపడు			
ఎగజేపు	}	స దగ్ధానావిష్కరణే	ఆపు పాలుపైకి జేపుట
ఎగదన్ను			
ఎగవేయు	స	కర్తవ్యకర్తాకరణే ఊర్ధ్వక్షేపేచ	చేయవలసినపనిచేయకపోవుట
ఎగు	స	బాణప్రయోగే	పయిగావేయుట
ఎంచు	స	గణనాయాం అనుధ్యానేచ	బాణము ప్రయోగించుట
ఎచ్	అ	అధిక్యే	లెక్క పెట్టుట
	స	అతిక్రమణేచ	తలచుట
ఎచ్చరించు	స	జ్ఞాపకే	అధికమాట
ఎంచు	అ	శుష్టిభావే	అతిక్రమించుట
ఎడయు	}	స వినాభావే	జ్ఞాపకము సేయుట
ఎడవాయు			శుష్కమాట
ఎడలు	అ	గతా	విడిచియుండుట
ఎడదెగు	అ	విచ్ఛేదే	పోవుట
ఎత్తు	స	ఉన్నయనే ఉత్తంభనే గ్రహణే ఆరంభే	విచ్ఛిన్నమాట
ఎత్తుకొను	స	గ్రహణే ఆరంభే స్పృష్టిన్నారోపణేచ	పయికిదీయుట
ఎత్తుపడు	అ	అశక్త్యా	ఇయిగాబట్టుకొనుట
ఎత్తిపొడు	స	సోల్లుంతనే	గ్రహించుట
ఎదగు	}	అ వృద్ధా	ఆరంభించుట
ఎరుగు			గ్రహించుట
			ఆరంభించుట
			తనయందెక్కించుకొనుట
			అశక్తుడౌట
			చేసినతప్పులు దెప్పి పెట్టుట
			వృద్ధి నొందుట

ధాతువు		సంస్కృతార్థము	తెలుగుగర్థము.
ఎదిర్చు	స	ప్రత్యవస్థానే	ఎదురుగా నిలిచి జగడమునకుఁ బూనుట
ఎదిఱ్ఱు			
ఎదిరించు			
ఎదిజించు			
ఎదుర్కొను			
ఎదుఱ్ఱొను			
ఎదురు			
ఎన్ను	స	గణనాయాం	లెక్కపెట్టుట
ఎనయు	అ	సంయోగే	కలియుట
ఎనచు	స	పక్వశాకాదీనాందర్వా దినామర్దనే	పక్వమయిన కూర మొదలయిన దాని గరిటెమొదలైన దా నితో మర్దించుట
ఎనపు			
ఎరియు	అ	దాహే	దగ్ధమాట
ఎఱగు	స	నమస్కారే	నమస్కరించుట
ఎఱుగు	స	జ్ఞానే	తెలిసికొనుట
ఎలయుచు	స	దానే	ఇచ్చుట
		సంతోషణేచ	సంతోషింపజేయుట
ఎలుగిచ్చు	అ	ధ్వానే	ధ్వనిచేయుట
ఎసగు	అ	శోభాయాం	శోభించుట
ఎసలారు			

౨

ఏకు	స	తూలాదిప్రచయకరణే	దూది మొదలైనదాని విడదీయుట
		దోషప్రఖ్యాపనేచ	అదజ్ఞయొద్దను దూషించుట
ఏకారు	అ	అనవలంబభ్రమణే	అవలంబము లేక కీరుగుట
	స	దైన్యయాచనేచ	దైన్యముగ యాచించుట
ఏగు	అ	గతౌ	పోవుట
ఏగుదెంచు	అ	ఆగమనే	వచ్చుట
ఏచు	స	పీడనే	పీడించుట
ఏటువడు	అ	తాడితత్వే	కొట్టబడుట

ధాతువు		సంస్కృతార్థము		తెనుగర్థము.
వడు, వడ్చు	అ	రోదనే		రోదనము నేయుట
వ తెంచు	అ	ఆగమనే		వచ్చుట
వడు	స	రక్షణే		రక్షించుట
వమఱు	}	ప్రమాదే		ప్రమాదము పొందుట
వమాఱు				
వయు	స	క్షేపణాదా		వేయుట
వర్చు	స	దాహనే		దహించుట
వర్పడు	}	నిష్కర్షే		నిష్కర్షణముచేయుట
వరుపడు				
వఱు, వఱ్చు	స	కణశోన్వేషణే		ఒక్కొక్కటిగా వెతకుట
వలు	స	పాలనే		పాలించుట
వవగించు	స	అసహనే		అసహ్యపడుట
బి				
ఒక్తాణించు	స	ఆఖ్యానే		చెప్పుట
ఒగ్గు	అ	ఉద్యమే		ఉద్యమముచేయుట
ఒగర్చు	అ	కషాయాభవనే		ఒగరు వేయుట
ఒగు	అ	సతౌ		సమ్రమాట
ఒంటు	అ	దేహానుకూల్యే		దేహమున కనుకూలముచేయుట
ఒట్టు	అ	నిర్జలీభావే		నిర్జలముచేయుట
ఒడ్డు	స	పణక్షేపే		పందెము పెట్టుట
		ఉద్యమేచ		పూనుట
ఒడుకు	స	తంతునిర్మాణే		దారములు నిర్మించుట
ఒడుచు	స	పరాభావనే		ఒడిచుట
ఒడియు	స	మాతాద్రోహణే		బలాత్కారముగాఁ బట్టుకొనుట
ఒడిగట్టు	అ	అవశ్యచిక్ష్ణియాం		అవశ్యముగాఁ జేయవలయు నని
				సిద్ధముచేయుట
ఒడుఁబడు	స	సమృత్తౌ		సమృద్ధిచేయుట
ఒడిసివేయు	స	ప్రసభక్షేపే		విసరివేయుట

ధాతువు		సంస్కృతార్థము	తెనుఁగ్రంథము.
ఒడివేయు	స	ప్రతివేష్టనే	మెలివేయుట
ఒత్తు	స	వ్యాహనే	ఆవలికిఁద్రోయుట
	స	శంఖాదిద్ధానే	శంఖాదులూఁడుట
	స	నిష్పీడనే	పిసుకుట
	అ	అవసరణే-(దాక్షిణాత్యా నాం) క్రముకఖండనాదౌచ	ఆవలికి జరుగుట వక్కలు ఖండించుట
ఒత్తిలు	}	అ ఏకపార్శ్వపరివర్తనే	ఒక్కప్రక్కగాఁ బొర్లుట
ఒత్తిగిలు			
ఒత్తికిలు			
ఒందు	స	ప్రాప్తౌ	పోందుట
ఒమగు	అ	అంగసంకోచావస్థానే కార్యోపయోగేచ	దేహము సుకుచించుకొనియుం పనికుపయోగించుట [డుట
ఒదవు	}	అ వ్యాప్తౌ కార్యోపయోగేచ	వ్యాపించుట పని కుపయోగించు
ఒమవు			
ఒదర్చు	స	ఉడ్ధాటనే	పెళ్ళగించుట
ఒనరు	అ	శోభాయాం సంభవేచ	శోభించుట సంభవించుట
ఒనర్చు	}	స కరణే	చేయుట
ఒనరుచు			
ఒనరించు			
ఒనఁగూడు	అ	సంఘటనాయాం	సంఘటిల్లుట
ఒప్పు	అ	శోభాయాం సమృతౌచ	శోభించుట సమృతించుట
ఒప్పించు	స	సమృతికరణే అర్పణేచ	సమృతింపఁజేయుట అప్పగించుట
ఒప్పగించు	స	అర్పణే	అప్పగించుట
ఒమ్ము	అ	అనుకూల్యే	అనుకూలమాట
ఒరుము	అ	సంయోగే	కలియుట
ఒరగు	}	అ పతనే ఏకతోవినమనేచ	పడుట ఒకప్రక్కగా ఒంగుట
ఒరుగు			

ధాతువు		సంస్కృతార్థము	తెలుగుార్థము.
ఒరయు	స	ప్రాప్తౌ	పొందుట
ఒరియు		ఘర్షణే	ఒరసికొనుట
ఒరియు		శాణోల్లేఖనేచ	సానపెట్టుట
ఒరియు			
ఒరిగు	అ	పతనే	పడుట
ఒరిగు		ఏకత్వోవినమే నమస్కారేచ	ఒకప్రక్కగా ఒంగుట నమస్కరించుట
ఒరలు	అ	విలాపే	విలపించుట
ఒరిలు		బహుజల్పనేచ	తరిమి మాటలాడుట
ఒరుగు	అ	స్కందనే	చిందుట
ఒరు	స	తుషాద్యపనయనే	పైపొట్టు తొబక మొదలైనది తీసివేయుట
ఒరియు	అ	శోభాయాం	శోభించుట
ఒరి(బో)వు	అ	ముఖైవణ్యే	వివర్ణముఖుడౌట
ఒకిరించు	అ	వమనోద్యమనే	కక్క నుద్యుక్తుడౌట
ఒకిలిచు			
ఒటించు	స	అన్యాయేనజయే	అన్యాయముగా జయింగుట
ఒట్రించు			
ఒటాటు	అ	భిన్నతాయాం	భిన్నమాట
ఒటుపడు	అ	నిశ్చేష్టతాయాం	నిశ్చేష్టుడౌట
ఒడు	అ	పరాజయే	పరాజితుడౌట
		భయే	భయపడుట
		జలస్రావేచ	నీళ్లుకాటుట
ఒడించు	స	జయే	జయించుట
ఒడగొట్టు			
ఒదార్చు	స	అనునయే	అనునయించుట
ఒదర్చు			
ఒపు	అ	శక్తౌ	శక్తుడౌట
ఒము	స	రక్షణే	రక్షించుట

ధాతువు

సంస్కృతార్థము

తెనుగుగర్థము.

ఓరసిలు

ఓరసిల్లు

ఓరసించు

}

అ ఏకపార్శ్వగమనే

ఒకప్రక్కకుఁ బోవుట

ఓరు

ఓర్చు

}

స సహనే

సహించుట

జయేచ

జయించుట

ఓలలాడు

అ

జలక్రీడామాం

జలక్రీడలాడుట

ఓసరిలు

అ

ఏకపార్శ్వగమనే

ఒకప్రక్కకుఁబోవుట

ఓసరించు

స

ఏకతోనోదనే

ఒకప్రక్కకుఁద్రోయుట

ఓహటించు

అ

పరాగతౌ

వెనుకదీయుట

బొడుగలు

అ

కోపేనావృదంశనే

కోపముచేతఁ బెదవులు గొఱికి

కొనుట

క

కక్కు

స

వమనే

వమనముసేయుట

కచ్

స

అక్షవ్యాపారే

సాగటాల మొదలైనవి నడుపుట

క్రచ్

స

కాంతాయాం

కాంతించుట

కట్టు

స

బంధే

బంధించుట

అ

గవాదీనాంగర్భధా

ఆవులు మొదలైనవి చూశాట

రణేచ

అ

తిరశ్చామవశకునేచ

తిర్యగ్జాతు లవశకునమాట

కటకటంబడు

కటకటాపడు

}

అ

సంతాపే

సంతాపపడుట

కడుగు

స

ప్రత్యౌశనే

ప్రత్యౌశనముసేయుట

కడతేరు

అ

పారగమనే

తుదముట్టుట

కడలుకొను

స

ఆక్రమణే

ఆక్రమించుట

కడుగొను

}

అ

ఉద్రేకే

ఉద్రేకించుట

కడఁగు

కణఁగు

కత్తిరించు

స

కర్కశే

కత్తెర్రతో ఛేదించుట

ధాతువు	సంస్కృతార్థము	తెలుగుగర్థము.
కతకు	స	శునతిస్వాదే
కతుకు		
కదకు		
కదుకు		
కదుము		
కదుముకొను	స	నోదనే
కదియు	స	స్థలాక్రమణే
	అ	సన్నిధానే
	స	ప్రాప్తౌచ
కదలు	అ	చలనే
కదులు		
కదించు		
	స	స్వర్ణరజతశలాకా
		ప్రసారణే
కందు	అ	ఊష్ణణావర్ణాంతరప్రాప్తౌ
కనలు	అ	కోపే
		వేడిచేతమాటురూపాట
		కోపించుట
		ఊష్ణణావర్ణాంతరప్రాప్తౌచ
కను	స	దర్శనే.
		మానుషాదీనాం
		ప్రసవేచ
కనుపించు	అ	దర్శనవిషయతాయాం
	స	ప్రదర్శనే
	స	ప్రసవకరణేచ
కనుగొను	స	దర్శనే
కనుకొను	స	ప్రయాసదర్శనే
		ప్రసవేచ
కనుపెట్టు	స	ప్రతీక్షాయాం
కనిపెట్టు	స	దర్శనావస్థానేచ
కనుపడు	అ	దర్శనవిషయే
కనుపట్టు		
కనుబ్రాము		
కప్పు	స	ఆచ్ఛాదనే
కనుమొరగు		

కుక్కుయాస్వాదించుట

అవతలద్రోయుట

స్థలమాక్రమించుట

సమీపించుట

పొందట

చలించుట

బంగారుగాని, వెండిగానిసాగెదీయుట

వేడిచేతమాటురూపాట

కోపించుట

వేడిచేతమాటురూపాట

చూచుట

మనుష్యాదులు ప్రసవించుట

అగపడుట

చూపుట

ప్రసవింపజేయుట

చూచుట

ప్రయాసముచేతజూచుట

ప్రసవించుకొనుట

ప్రతీక్షించుట

చూచుచునుండుట

అగపడుట

ఆచ్ఛాదించుట

ధాతువు	సంస్కృతాధము	తెనుగర్థము.
కమ్ము	న తిరోధానే	తిరోధానము చేయుట
కముచు	న గిళనే	మ్రొగుట
కమ్మిదీయు	అ స్వర్ణరజతయోగ్ల తా కరణే	బంగారుగాని వెండిగాని కమ్మి గాఁదీయుట
	పలాయనేచ	పరుగెత్తుట
క్రమ్ము	అ పర్యావరతే	మల్లుట
కమరు	అ ఊష్ణణావర్ణాంతరప్రాప్తే	వేడిచేత మాటురూపాట
కమలు		
కములు		
కములు		
కరఁగు	అ ద్రవనిష్పత్తే	ద్రవించుట
కరుగు గ్రా	న ద్రవనిష్పాదనేచ	ద్రవింపఁజేయుట
కఱ, కఱు	న దుశనే	కొఱుకుట
కఱచు	న అభ్యాసే	అభ్యసించుట
కలఁగు	అ కాలుష్యే	కలుషమాట
కలతపడు		
కలకపాటు		
కలఁగుడువడు		
కలుగు	అ లాభే	లభించుట
	ఉత్పత్తే	పుట్టుట
	కాలుష్యేచ గ్రా	కలుషమాట
కలియు	న ప్రాప్తే	పొందుట
	అ సంయోగేచ	కూడుట
కలుపు	న సంయోజనే	కూర్చుట
	కలుషీకరణేచ గ్రా	కలుషముగఁజేయుట
కలువరించు	అ స్వప్నభాషణే	స్వప్నములోమాటలాడుట
కలవరించు		
కలగను		
కవియు		
	అ స్వప్నప్రాప్తే	స్వప్న మొందుట
	అ అభిముఖికలపఁగా	అభిముఖముగాఁ గలహమున
	ద్యోగే	కుద్యుక్తుఁడౌట

ధాతువు	సంస్కృతార్థము	తెనుగార్థము.
కనురు, కసరు	న ఉపాలంభే	తిట్టుట
కనుగందు	అ పుష్పాదీనామీషత్ మ్లానా	పుష్పాదులు కొంచెముగా వా డిపోవుట
కాఁగు	అ తప్తతాయాం	తప్తమాట
కాంచు	న దర్శనే	చూచుట
కాచు	న ఫలనిష్పత్తౌ	ఫలించుట
	న ప్రతీక్షాయాం	ప్రతీక్షించుట
	న గవాదిపాలనే	ఆవులు మొదలైనవానిని బా లించుట
కా	అ జ్యోతస్సితపయోః ప్రకాశేచ	వెన్నెలగాని, యెండగాని ప్ర కాశించుట
కాఁచు	న అపరాధసమానే	అపరాధము సహించుట
కాచుకొను	న ప్రజాపాలనేచ	ప్రజలఁ బాలించుట
	న తప్తకరణే	తప్తము సేయుట
	న ప్రతీక్షాయాం	ప్రతీక్షించుట
	అగ్న్యతిపసేవా యాంచ	నిప్పునుగాని యెండనుగాని సే వించుట
కాదుపడు	అ స్మృతిభింశే	స్మృతితప్పుట
కాన్పించు	అ దర్శనవిషయే	అగపడుట
కానిపించు	న ప్రదర్శనే	చూపుట
కానుపించు	న ప్రసవకరణేచ	ప్రసవింపఁజేయుట
కాపాడు	న రక్షణే	రక్షించుట
కాయు	న ఫలనే	ఫలించుట
	న పశ్యాదిపాలనే	ఆవులు మొదలైనవానిని బాలిం చుట
	అ జ్యోతస్సితపయోః ప్రకాశేచ	వెన్నెలగాని యెండగాని ప్రకా శించుట
కారు	అ స్రావే	స్రవించుట
	శ్చేష్టద్గ్రహకంఠ ఖాల్తారే	శ్చేష్టమును బయటికిఁదీయుటకై కంఠమునఖాల్తారముచేయుట

ధాతువు		సంస్కృతార్థము	తెనుగర్థము.
కారించు	స	పీడనే	పీడించుట
కార్జొను	}		
కారుకొను		కృష్ణతయావరణే	నల్లఁగాఁగ్రచ్చుకొనుట
కాలు		దాహే	దగ్ధమాట
క్రాలు	అ	ప్రకాశే	ప్రకాశించుట
కాల్దొక్కు	స	వివాహే	వివాహమాట
కావించు	స	కరణే, కారణేచేత్యేకే	చేయుట, చేయించుట
కావరించు	అ	మదే	మదించుట
క్రిక్కిరియు	అ	అతిసమ్మర్దే	మిక్కిలికదియుట
కినురించు	స	లాలనే	లాలనసేయుట
కిట్టు	స	అనుకూల్యే	అనుకూలించుట
		సన్నిధానేచ	సమీపించుట
కినియు	అ	కోపే	కోపించుట
కిలుపు	స	నేత్రసంజ్ఞాయాం	నేత్రముసంజ్ఞగాఁగదలించుట
కిలారిండు	}		
కిలకిలారిండు		కోలాహలకరణే. గ్రా-	కోలాహలధ్వ సేయుట
కిలాఱు			
కిడ్వడు	}	కష్టప్రాప్తౌ	కష్టమునొందుట
కిడుపడు			
కుక్కు	స	ప్రహారే	ప్రహరించుట
		నోదనేచ	త్రోయుట
క్రుంగు, కుంగు	అ	భారాదినాబుధ్నాధో	భారాదులచేత మొదలు క్రిం
		గమనే	దికిఁ బోవుట-దిగఁబడెననుట
క్రుచ్	స	శలాకాదీనా మంతఃప్ర	కడ్డి మొదలగునవి లోపలికిఁ
		వేశనే	దూఱుట
క్రుంచు, కుంచు	స	హీనకరణే	తక్కువచేయుట
		అకుంచనే	అకుంచనము చేయుట
		అధఃప్రాపణేచ	క్రిందికిఁ బొందించుట
కుట్టు	స	నీవనే	బట్టకుట్టుట
		వేధే	చెవులు కుట్టుట
		దంశనేచ, (విపీలికా	చీమకుట్టుట
		దీనాం)	

ధాతువు	స. స్కృతార్థము	తెనుగర్థము.
కుంఁటు	అ విషమగమనే	కుంఁటుగా నడుచుట
కుమ	స భక్షణే	భక్షించుట
కుతిలపెట్టు	స్పృతౌచ	చప్పరించుట, (చన్నుగుడిచెనని
కుందు	స బాధనే	బాధపెట్టుట
	అ మనోదుఃఖే	మనస్సున దుఃఖపడుట
	మృతౌచ	చచ్చుట
కుందుకొను	అ స్వయమంతర్దుఃఖే	తనలోఁదాను దుఃఖించుట
కుదురు	అ సంభవే	సంభవించుట
	సమ్యగ్భవేచ	తెస్సయకాట
కుదియు	అ హ్రసే	హ్రస్వమగుట
కుదించు	స హ్రసకరణే	తగ్గించుట
కుదియించు	చాలనవిశేషేచ	సెనగలు మొదలైనవానిని
		గుదిలించుట
కుదియవేయు	స ఉత్థాప్యచాతనే- దా	ఎత్తి క్రిందవేయుట
	ర్వాదీనాం	
	పరితక్యసంయోజనేచ	కాష్ఠాదులు మొనకొట్టివేసి
		కూర్చుట
కుదిల్చు	స పురఃపశ్చచ్ఛచాలనే	ముందటికి వెనుకకుఁ గదలిం
		చుట
కునుకు	అ నిద్రాయాం	నిద్రించుట
కుప్పించు	అ ఉత్పతనోద్యమే	ఎగయుట కుద్యుక్తుండౌట
కుప్పటించు	స వాసస్సంహత్యపాణి	బట్ట-ముద్దగాఁజేసి రెండుచే
కుప్పళించు	గ్రా భ్యాన్విరేజనే	తులతో నుదుకుట
కుమ్ము	స అవహననే	దంచుట
	పశ్వాది విపోధనేచ	ఆపు మొదలైనవి పొడుచుట
కుములు	అ అంతరేవనిర్దాహే	లోఁగానే నిశ్శేషముగాఁ
		గాలిపోవుట

ధాతువు	సంస్కృతార్థము	తెనుగర్థము.
కుమ్మరించు	స కుంభాదీనవపాత్య తదం తస్థధాన్యాదినామధః క్షేపే	కుండ మొదలయినవానిని బోర్లించి దానిలోనుండు ధాన్యాదులను గ్రింద పో యుట
కుమ్మలు	అ సంచారే	సంచరించుట
కురియు	అ వర్షస్రావే స వర్షణేచ	వాన స్త్రవించుట మేఘము వర్షించు
కుట్టు	స ఉపాలంభే	తిట్టుట
కులుకొను	అ త్వరాయాం	త్వరపడుట
కులుకు	అ శృంగారచేష్టాయాం	శృంగారచేష్ట సేయుట
కుళ్ళగించు	స కించిత్తననే	పాది మొదలైనవి కొంచె ముగాఁ ద్రవ్వట
కుళ్ళు	అ ద్రవశైథిల్యే ప్రచ్ఛన్నరోదనేచ	మురిగిపోవుట తనలోఁ దా నేడ్చుట
కుసలఁబడు	అ విశీర్ణపతనే ఉద్వేగేచ	విఱుగునట్లు పడుట దిగులుపడుట
కూఁకు-గ్రా	అ అస్తమయే	అస్తమించుట
కూఁకొను-గ్రా	అ ఉపవేశనే	కూర్చుండుట
కూచుండు	స ప్రాప్తే	పోందుట
కూడు	స ఏకతోగణనాయాం సంయోగే	తెక్తకలియఁకూడుట కలియుట
కూయు	అ యోగ్యతాయాంచ అ శ్వరవే స ఆహ్వానే(దాక్షిణాత్యా నాం)	యోగ్యమగుట కుక్త యటచుట పిలుచుట
కూరు	అ నిద్రాయాం	నిద్రించుట
	స ప్రాప్తే	పోందుట
	స ఖాతాదిపూరణేచ	గాతము మొ॥ పూడ్చుట

ధాతువు	సంస్కృతాథము	తెనుగ్గూడు.
కూర్చు	అ నిద్రామాం	నిద్రించుట
కూర్చు	స సంయోజనే	కూడునట్లు చేయుట
	ఇత్రానుత్రనిర్మాణేచ	విస్తరిగుట్టుట
కూర్చుండు	అ ఉపవేశనే	ఉపవిష్టుడగుట
కూలు	అ మృతౌ	చచ్చుట
	వృక్షౌదిపతనేచ	చెట్టు మొదలైనది పడుట
కూలఁబడు	అ విశీర్ణపతనే	కుసలఁబడుట
కెడయు	అ మృతౌ	చచ్చుట
కెలుకు	స లోడనే	కలియఁబెట్టుట, కుళ్ళగించుట
కెడలు	అ ఉద్రేకే కోపేచ	ఉద్రేకించుట కోపించుట
కెరలు		
కెర్లు		
కెళ్ళు		
కేకరించు	స అంతశ్శ్చేష్టాకర్షణే	లోపలనుండు శ్చేష్టము నాకర్షించుట
కేటాయించు-గ్రా	స పృథగ్భావే	పృథక్క్రరించియుంచుట
కేరు	అ అత్యుత్సాహేనహాసే	అత్యుత్సాహముచేతనవ్వుట
కొంకు	అ హియాభయే	లజ్జచేత భయపడుట
కొట్టు	స ప్రహరే	ప్రహరించుట
	చేదనేచ	చేదించుట (తలకొట్టు-చెట్టు కొట్టె)
కొట్లాడు	అ కలహే	కలహించుట
కొండాడు	స స్తుతౌ	స్తుతియించుట
కొణుగు	స ఉపాంశుజల్పనే	మెల్లగా మాటలాడుట
కొతుకు	అ భయవికారే	భయవికారము నొందుట
కొదుకు		

ధాతువు	సంస్కృతార్థము	తెనుగర్థము.
కొను	స { గ్రహణే క్రయణేచ	గ్రహించుట క్రయముసేయుట
కొనుక్కొను	స స్వార్థక్రయణే	తనకైక్రయముసేయుట
కొనియాడు	స స్తుతౌ	స్తుతియించుట
కొనిపోవు } కొంపోవు }	స గృహీత్వాగమనే	గ్రహించుకొనిపోవుట
కొఱుకు	స దంశనే	కఱచుట
కొఱలు	అ పూర్తౌ	నిండుట
కొలు	స మానే	మానముసేయుట (ధాన్యాదులుకొలుచు)
	సేవాయాంచ	సేవించుట
కొవ్వు } కొవ్వు }	అ మదే	మదించుట
కొసరు } కొసురు }	అతి కాంతాయాం స దానానంతరం పునఃకించి	మిక్కిలికోరుట ఇచ్చినవెరుక మరలఁ గొం
	ద్దేయమితీ ప్రార్థనాయాంచ	చెమిమ్మనిప్రార్థించుట
కోడు	స తండులాడివివేచనే	బియ్యము మొదలైనవానిని బృథక్తరించుట
కోపగించు	అ కోపే	కోపపడుట
కోయు	స పుష్పాద్యపచయే	పుష్పాదులు చెట్లలోనుండి గ్రహించుట
	లవనే	పైరు మొదలైనవికోయుట
కోరు	స కాంతాయాం	కాంతించుట
	వరణేచ	వరించుట
కోరుకొను	స వరణే	వరించుట
కోరాడు	స వరాహదీనాంమృదాద్యు త్థాతవికిరణాదా	పంచులు మొదలైనవి మట్టి త్రవ్వியీవలనావలవెదచ లుట

ధాతువు	సంస్కృతార్థము	తెనుగర్థము.
క్రోలు	స పా నే	త్రాగుట
కోల్పిషు	అ స్వార్థవ్యపనాశ నే	పోగొట్టుకొనుట
కోల్పుచ్	స నాశ నే	నశింపజేయుట
కోలుమసఁగు	అ విజృంభణే	విజృంభించుట
కోల్తలఁజేయు	స రణోద్యోగకరణే	రణోద్యక్తముగాఁజేయుట
కాకొను	గ్రా స ప్రాగన్యదీయ స్వార్థస్య కార్యస్యవాస్వవశీకరణే	మున్నొకనిదిగానున్న యర్థమునైనఁ గార్యమునైన స్వవశముగాఁ జేసికొనుట
కాఁగిలించు	స ఆలింగనే	ఆలింగనము చేసికొనుట

గ

గక్తదలు	అ భృశచలనే	మిక్కిలి కదలుట
గట్టించు	స ఘట్టనయాపూరణే ఫలకేమష్యాదినా పూర్వ రూపవ్యపనయనేచ	ఘట్టనచేసికూరుట పలకమీఁదమసి మొదలైన వానిచేత మొదటిరూపు మాపుట
గడు	అ అతిక్రమణే	అతిక్రమించుట
గడించు	స లంఘనేచ- గ్రా	దాఁటుట
గణించు	స ఆర్జనే	ఆర్జించుట
గండరించు	అ ఆవిర్భావే	ఆవిర్భవించుట
గడిచేరు	అ ప్రాశతాయాం	ప్రాశుఁడౌట
గడిచీరు		
గతుకు	స శునఆస్వాదే	కుక్క యాస్వాదించుట
గంతుగొను	అ మృతౌ	చచ్చుట
గంతుగొట్టు		
గదుము	స ప్రాప్తౌ	పొందుట
గదుముకొను		
గదురు		

ధాతువు		సంస్కృతార్థము	తెనుగర్థము.
గమరుకొను	స	ధర్మణే	ధర్మించుట
గద్దించు	}	స	ధిక్తరించుట
గదమాయించు			
గద్దరించు			
		అ	ముఖముమొదలైనవృద్ధులు
		యం	ట
గలతరించు	అ	ఆకస్మికపులకోద్గమే	ఆకస్మికముగా గగురువొడుచుట
గలవరించు	}	స	పాత్రలోనీళ్లుకలియఁబెట్టు
గలబరించు			
గాఁడు			
		అ	విధతాయాంచ
గారవించు	స	ప్రీణనే	ప్రీతినేయుట
గాలించు	స	పాత్రేజలేనతండులాది మపాపాణశోధనే	పాత్రలో జలముచేత బియ్యముమొదలైన వానిలోని అల్లుశోధించుట.
		మార్గణేచ	వెదకుట
గిచ్	స	నఖశోదనే	గోళ్లతోరక్కుట [ట
గింజు	గ్రా	స	కార్పణ్యముగ యాచించు
గింజుకొను	}	అ	ఆపదచేతఁ గాలుసేతులు నీడ్చికొనుట
గిజగిజలాడు			
గిట్టు	అ	మృతౌ	చచ్చుట
		సమృతౌచ	సమృతమాట
గిటిగొను	స	పరివేష్టనే	చుట్టుకొనుట
గిలుబాడు	స	చౌర్యే	దొంగిలించుట
గిల్లు	స	అంగుష్ఠతర్జనీభ్యామూర్వాదాచక్రోదహణే	అంగుష్ఠతర్జనులచేతఁదొడమొదలైనచోటులఁ జర్చమునుబట్టి లాగుట
		నఖక్షతకరణేచ	నఖక్షతముసేయుట. పుడ్లుగిల్లెను

ధాతువు	సంస్కృతార్థము	తెనుగొంగుము.
గీచు	స రేఖాకారక్షతే	రేఖాకారముగాక్షతమున
గీటు	స అసనే	యుట
గీటుకొను	స సంకేతే	చిమ్ముట
	చద్దనామారణేచ	సంకేతముసేయుట
గీటుడఁచు	స మారణే	చద్దనగాఁజుపుట
		చంపుట
గీయు	గ్రా } స	రేఖిగావ్రాయుట
గీరు		
గీటు		
	స	ఫలాద్యాస్వాదనభేదే
		దంతములతో ఫలాదుల
		నుజీకుట
		బాణములుప్రయోగించుట
		ప్రహరించుట
గీటుకొను	స	సంకేతే
గుంకు	అ	హౌశ్యే
		మజ్జనే
		అస్తమయేచ
గుచ్	స	శలాకాదీనామంతః
గుచ్		
		ప్రవేశే
గుంజు	స	హఠాత్కర్షణే
		వాసస్సహశ్యపాణి
		భ్యాంనిర్ణేజనేచ
గుజగుజలాడు	అ	మిథోజల్పనే
		ఒక విషయమై రహస్యము
		గాఁ గుంపులుగూడి మాట
		లాడుకొనుట.
గుంజులాడు	స	హఠాదన్యోన్యకర్షణే
		బలాఞ్ఞారముగా నొకనినొకఁ
		డీడ్చుకొనుట
గుటుక్కును	గ్రా } అ	మృతౌ
గుండువేయు		
		చచ్చుట

ధాతువు	సంస్కృతార్థము	తెనుగర్థము.
గుండ్రించు	అ పితృదోషేణ ఆం త్రభ్రమణే పితృముచేతఁ బ్రేగులుదిరుగుట	
గుద్దు	స ముస్మిషూతే	పిడికిటంగొట్టుట
గుద్దులాడు	స అన్యోవ్యముష్టిషూతే	ఒకనినొకఁడు గుద్దుకొనుట
గుద్దలించు	స కుద్దా లేనఖిననే	గుద్దలితోఁ ద్రవ్వట
గుదియించు	స అవస్థాపనే	నిలుపుట
గుదగుదలాడు	అ సగద్గదరోదనే	డగ్గుత్తికతో నేచ్చుట
	విధోజల్పనేచ	ఒకనివిషయమైరహస్యముగా గుంపులుగూడి మాటలాడుకొ నుట
గునియు	అ ప్రీతివిస్త్రాభాన్తాద	చనువుచేత మెల్లమెల్లగా న మందరూచనాయాం
గుప్ప	స గాధావఘాతే	గట్టిగాదంచుట
గుప్పటించు గ్రా	} స	వాసస్సహత్యపాణి బట్టముద్దగాఁజేసి రెండుచేతు భ్యానిర్ణేజనే లతో నుదుకుట
గుప్పలించు		
గుంపించు	స ఈర్ష్యమూవికృతభా	ఈర్ష్యచేత వికారపు మాటలా షణే
గుబాళించు	అ ప్రకాశే	ప్రకాశించుట
గుబుకు	} స	ముష్టితాడనే
గుముకు		
గులుకొను	అ ఉద్యోగే	ఉద్యోగించుట
గులువెట్టు	} అ	నిద్రామాంకంఠఘోషే గుఱకవెట్టుట
గుఱువెట్టు		
గుఱుచు	అ అసమ్మత్యాకోపే	అసమ్మతిచేతఁ గోపించుట
గుసగుసలాడు	అ ఉపాంశుమంత్రణే	రహస్యముగా నాలోచించుట
గెంటు	స నోదనే	త్రోయుట
	అ విషమచలనేచ	ఎచ్చుతగ్గుగాఁగదలుట
గెంట్లు గ్రా	అ విషమచలనే	ఎచ్చుతగ్గుగాఁగదలుట
గెట్టించు గ్రా	స ఘట్టనయాపూరణే	ఘట్టనచేసికూరుట

ధాతువు

సంస్కృతార్థము

తెనుగర్థము.

ఫలకేమష్యాదినా

ఫలకమీద మసి మొదలైన

పూర్వకూపవ్యప

వానిచేత మొదటిరూపు మా

నయనేచ

పుట

గెలు

స జయే

జయించుట

గేడించు

స బహిరవనోదనే

అవతలికిఁ ద్రోయుట

గేలించు

గ్రా

స అపహాసే

అపహాసముచేయుట

గ్రొచ్

స ఖిననే

త్రవ్వట

గొణుగు

}

స ఉపాంశుజల్పనే

తనలోఁదాను మెల్లగామాట

గొనుగు

లాడుట

గొలుగు

స త్సురకర్తణి

తొరముచేయుట

గోఁకు

స కంఠూయనాదా

దురదతీరునట్లు గోళ్ళతోగీచు
ట (కుండగోఁకెనను)

గోజు

}

స ముహుర్ద్వివేచనే

మాటిమాటికి వివేచించుట

గోజులాడు

అవిమోచనేచ

విడువనివాడగుట

గోజురు

స ముహుర్ద్యాచనే

మాటిమాటికి యాచించుట

గోలించు

స స్నేహభర్జనే

చమురుపోసి వేయించుట

చక్రాహ

స మారణే

చ

చంపుట

చచ్

అ మృతౌ

మృతుఁడౌట

చతికిలఁబడు

}

అ విశీర్ణపతనే

కూలఁబడుట

చదికిలఁబడు

అ చూర్ణిభావే

చూర్ణమగుట

చదియు

స మారణే

చంపుట

చదుపు

స విద్యాభ్యాసే

విద్యయభ్యసించుట

చదువు

పఠనేచ

పఠియించుట

చను

అ గమనే

పోవుట

అర్హత్వేచ

తగుట

చనుదెంచు

అ ఆగమనే

వచ్చుట

చప్పరించు

స ఆస్వాదవిశేషే

రుచిచూచుట

ధాతువు		సంస్కృతాధము	తెలుగుగర్థము.
చమురు	}	స స్నేహ లేప నే	నెయ్యి మొదలైనవిపట్టించి రాచు
చరుము		ఆమర్చ నేచ	తడవుట
చఱు	స	ఆస్ఫుల నే	అప్పశించుట
చఱు		ప్రహరే	కోట్టుట
		అయఃప్రభృతిశలా	అయస్సు మొదలగునవి పొడి
		కాకర్షణే	గించుట
చల్లు	స	ప్రొక్షణే	ప్రొక్షించుట
		బీజావాపే	వీతనము వేయుట
		వీక్షిరణేచ	వెదచల్లుట
చల్లారు	అ	క్షోప్త శాంతౌ	వేడి లేనిదవుట
		అగ్ని శాంతౌచ	నిప్పుశీమించుట
చలివాపు	స	భయ వారణేనసాం	భయముదీర్చి బుజ్జగించుట
		త్వనే	
చాఁచు	స	ప్రసారిణే	ప్రసరింపఁజేయుట
చాటు	}	స వీధ్యాముద్భోష్యసర్వే	వీధిగానఁద్భోషించి యందఱకు
చాటించు		మాంజ్ఞాపనే	ను దెలియఁజేయుట
చాఁచు	స	శాణాదిషుఘ్నరణే	సాన మొదలగువానిమీఁద రా
			చుట
చాఁపు	స	ప్రసారిణే	ప్రసరింపఁజేయుట
చాచు	స	ఖిలాదాసమ్భాజ్జన్యా	కళ్యము మొదలైనవానిలోఁ జే
		దినాధాన్యాదీనాం	పురుకట్ట మొదలైనవానిచేత
		రాశీకరణే	ధాన్యాదులు ప్రోగుసేయుట.
చాలు	అ	పర్యాప్తౌ	పర్యాప్తమగుట
		శక్తౌచ	శక్తుండగుట
చాలించు	స	కార్యవిరమణే	పని నిలుపుట
చాల్పడు	అ	యావత్పతనే	అంతయుఁబడుట
చిక్కు	అ	కార్యే	కృశించుట
		లాభే	లభించుట
		శేషే	మిగులుట
		హస్తగ్రాహేచ	చేతికిఁబట్టువడుట

ధాతువు

సంస్కృతార్థము

తెనుగుగర్థము.

చిక్కువ పు

అ తంతూనాం వరస్స దారములువరస్సరము మేళనవ
రమేళనే

గుట

కష్టప్రాప్తౌ

కష్టమునొందుట

హస్తగాహేచ

చేతికిఁబట్టువడుట

చిక్కుకొను

అ

లగ్నతాయాం

అంటుకొనుట

పరాధీనతాయాంచ

పరాధీనుఁడవుట

చిగిర్చు

చిగిరించు

చించు

అ

పల్లనోత్పత్తౌ

పల్లవించుట

స

వస్త్రాదీనాంద్వైధీక
రణే

వస్త్రములు మొదలైనవానినిరెం
డుగాఁజేయుట

చిచ్చికొట్టు

స

బాలానాంప్రస్వాపనే

పిల్ల కాయలనిద్రపుచ్చుట

చిట్లు

చిటులు

చిటాఁచు

చిత్తగించు

చితుకు

చిదుకు

చిదుపు

చిదుము

చిందు

చినుకు

చినుఁగు

చిన్నవోపు

చిప్పిలు

చింపు

చిముడు

చిమ్ము

చిరుఁగు

చిరుతలువారు

చిరుతలుగమ్ము

అ

శుష్టఫలాదీనాం స్వత

ఎండినఫలాదులు తనకుఁదానె

స

స్సశబ్దవిదళనే

ధ్వనిగాఁబగులుట

స

కోపవికృతౌ

కోపము చేతవికృతమగుట

స

బుధ్యారోహే

బుద్ధికిఁదెచ్చుకొనుట

అ

విశీరణే

విశీర్ణమగుట

స

మారణే

చంపుట

స

విశీర్ణకరణేచ

విశీర్ణముగఁజేయుట

అ

స్కందనే

ఒలుకుట

అ

వృష్టౌ

వర్షించుట

అ

వస్త్రాదిభేదే

వస్త్రాదులు బద్దలగుట

అ

భేదే

ఋన్నుండవుట

అ

ఉగ్రమే

ఉబుకుట

స

చేదనే

చినుగునట్లుచేయుట

అ

అతిపాకదూషితే

అతిపాకముచేతఁ జెడిపోవుట

స

అసనే

మీటుట

అ

వస్త్రాదిభేదే

వస్త్రాదులుభిన్నమౌట

అ

తేజోతీశయదర్శనేన

మిక్కిలితేజస్సును జూచుటచేతఁ

చక్షుఃప్రతిఘాతే

గన్నులుచెదరుట

ధాతువు		సంస్కృతార్థము	తెనుగర్థము.
చిలుము	స	విశీగ్ణకరణే	చిదుకునట్టులు చేయుట
చిఱచిఱలాడు	అ	కోపవికారే	కోపవికారము నొందుట
చిట్టముట్టాడు			
చిలుకు	స	మథనే	మధించుట
చిల్లు		ప్రోక్షణేచ	ప్రోక్షించుట
చిలకరించు	స	ప్రోక్షణే	ప్రోక్షించుట
చిప్ప్	స	తక్షణే	చెక్కుట
చివుకు	స	శైథిల్యే	శిథిలపాట, అనఁగా, బ్రాతగిలు
		ఆస్వాదవిశేషేచ	ఫలాదులాస్వాదించుట
చీకాకుపడు	అ	వ్యాకులత్వే	వ్యాకులుండగుట
చీదరపడు			
చీను	స	నాసామలనిస్సారణ	చీమిడి పోవునట్లు చేసికొనుట
		క్రియాయాం	
చీరు	స	ఛేదనే	బద్దలుచేయుట
చీలు	స	ఆహ్వనే	పిలుచుట
చీలు	స	వంశాదిదళనే	వెదురు మొదలైనవి బద్దలవుట
చీప్	స	తక్షణే	చెక్కుట
చుట్టు	స	వేష్టనే	వేష్టనసేయుట
చుట్టుముట్టు	స	పరివేష్టనే	పరివేష్టించుట
చుట్టుకొను			
చుట్టవేయు			
చుఱుపుచు	స	దహనే	కాల్చుట
చూచు	స	దర్శనే	దర్శనము సేయుట
చూడు	స	దహనే	కాల్చుట
చూపట్టు	అ	దర్శనవిషయతా	అగపడుట
		యాం	
చూపెట్టుకొను	స	ప్రతీక్షాయాం	ప్రతీక్షించుట
చూపట్టుకొను		అనుపద్రవదర్శనావ	ఉపద్రవమురాకుండఁ జూచు
		స్థానేచ	చుండుట

భాతువు	సంస్కృతార్థము	తెనుఁగర్థము
చెక్కు	స తక్షణే	తక్షణము సేయుట
	ఉపగూహనే	దోపుట
	ఉపర్యుపరిఖననే	పయిపయిగాఁ ద్రవ్వట
	ప్రతివపనేచ	రత్నములు చెక్కిననియును
చెక్కు చెదరు	అ ఈషద్భాగే	ఈషద్భాగమగుట
చెంగు	అ క్రీడాదిషుపరాభవే	అట మొదలైనవానిలోఁ బరాభూతుఁడగుట
చెంగలించు	అ ప్రకాశే	ప్రకాశించుట
చెటాయించు(గా)	అ విరోధే	విరోధమవుట
చెట్టవట్టు	స వివాహే	వివాహమవుట
చెమ	అ కార్యవైకల్యే	కార్యవైకల్యమగుట
చెణకు }	స స్పృశే	స్పృశించుట
చెణుకు }		
చెదరు }	అ ఉత్పత్యపరితఃప్రసరణే	ఎగసియంతటను బ్రసరించుట
చెదురు }	సేనాపరాభవే	దండు పరాభూతమగుట
	చలనేచ	కదలుట
చెందు	స ప్రాప్తౌ	పొందట
చెనయు	స స్పృశే	స్పృశించుట
చెప్పు	స ఉక్తౌ	పలుకుట
చెమర్చు }	అ ఆర్ద్రత్యే	ఆర్ద్రమౌట
చెమ్మటిలు }		
చెమ్మగించు }		
చెరువు	అ ఉపగూహనే	దోపుట
చెరుగు	స పరాపవనే	చేటతోఁ దవుడు మొదలైనది విడఁజేయుట
చెఱుచు }	స కార్యవైకల్యకరణే	కార్యవైకల్యము సేయుట
చెరువు }		
చెఱలాడు	అ వప్రక్రీడాయాం	దరికొరాడు
చెఱుము	స లేపనే	రాచుట

ధాతువు	సంస్కృతార్థము	తెలుగుార్థము.
చెల్లు	అ ఋణనిర్యాతనే	అప్పుదీటుట
	అప్రతిబంధే	ప్రతిబంధములేనిదవుట
	మృతౌచ	చచ్చుట
చెలగు	అ శోభాయాం	శోభించుట
చెలరేగు	అ అతివ్యాప్తౌ	మిక్కిలి వ్యాపించుట
	అత్యుద్ధతౌచ	మిక్కిలి నుద్ధతుండవుట
చేకులు	హస్తగతే	హస్తగతమౌట
చేకూలు	అ ఆనుకూల్యేచ	అనుకూలమగుట
చేకూడు		
చేటునులుగు		
చేటుమూడు	అ దైవప్రాతికూల్యప్రాప్తౌ దైవప్రాతికూల్యము పొందుట	
చేడ్చుడు		
చేడు	న నికురణే	బావి మొదలైనదానిలోనుండి నీళ్ళుచేడుట
చేపు	అ క్షీరప్రస్నవే	పాలు ఉబుకుట
	న క్షీరప్రస్నవకరిణేచ	ఆవు పాలుబుకరిజేయుట
చేపడు	అ హస్తగతే	హస్తగతమౌట
చేపట్టు	న అవలంబే	అవలంబించుట
	వివాహేచ	వివాహమగుట
చేమోడ్చు	అ ప్రణామే	మ్రొక్కుట
చేయు	న కరణే	సలుపుట
చేరు	న ప్రాప్తౌ	పొందుట
	న ఉపధానే	ఆనుకొనుట
	అ హస్తగతేచ	హస్తగతమౌట
చేరుచు	న పుష్పాదిధారణే	పుష్పాదులు ధరించుట
చేర్చు	ప్రవణేచ	పొందించుట
చొక్కు	అ మత్తతాయాం	మత్తుగొనుట
	శ్రాంతౌ	బడలుట
	మృతౌచ	చచ్చుట

ధాతువు	సంస్కృతార్థము	తెలుగుార్థము.
చొచ్చు	స అంతఃప్రవేశే	లోపలికిఁ బ్రవేశించుట
చొత్తెంచు	స అంతఃప్రవేశనే	లోపలికిఁ బ్రవేశింపఁ జేయుట
చొనుపు	అ బాణప్రయోగేచ	బాణములు ప్రయోగించుట
చొప్పడు	అ అనుకూల్యే	అనుకూలమవుట
చొప్పిల్లు	అ ప్రకాశే	ప్రకాశించుట
చొరవేయు	అ అంతఃప్రవేశే	లోపలికిఁ బ్రవేశించుట
	స అంతఃప్రవేశనేచ	లోపలికిఁ బ్రవేశింపఁ జేయుట
బి		
జంకు	అ భయే	భయపడుట
జక్కించు	అ అనవమృశ్యకరణే	విచారింపక చేయుట
జడియు	అ భయే	భయపడుట
జడనుపడు	అ బలహాన్యామాంద్యే	బలహానిచేత మందపడుట
జరుగు	అ మనాగపసర్పణే	మెల్లగా నావలంబోవుట
	కాలగతౌచ	కాలము గడచుట
జల్లించు	స తితడభ్రాచుణ్ణనశో	జల్లెడనో, ద్రిప్పి పరిశోధించుట
ధనే		
జల్లును	అ అనిష్టదర్శనశ్రవణాది	అనిష్టవస్తువును జూచుటవలనైన
జల్లుమను	జన్యకంపస్వేదపులకో	వినుటవలననైన శరీరము కంప
జలపరించు	ద్భేదాదా	స్వేదనోమాచాదులుగలదాట
జవుకు	అ	కురుపు మొదలైనది మెత్తగిలుట
జవురు	స రజ్జాదినాతాడనే	త్రాడు మొదలైనవానితో,
	సమూహనేచ	గొట్టుట
జవురుకొను	స సమూహ్యాగ్రహణే	ప్రోగుగాఁ జేయుట
జాడించు	స జలేవస్త్రాదిప్రక్షిప్య	ప్రోగుగాఁ జేసి యెత్తికొనుట
	మాలిన్యాపనయనే	జలమునందు బట్ట మొదలైనదా
	ప్రహారేచ	నినివేసి మెలవో, గొట్టుట
		కొట్టుట

ధాతువు	సుస్కృతార్థము	తెలుగుగర్థము.
జాటు	అ పలాయనే	పలాయుతుఁడౌట
	గ్రంథివిస్రంసే	ముడివిడిపోవుట
	పాదాదిస్థలనభేదే	కాలు మొదలైనది స్థలనమగుట
	జలస్రావే	నీళ్ళు స్రవించుట
	అపరాధే	తప్పుట
జాల్గొను	స విసర్జనేచ.గ్రా	విడుచుట మాటజాటితినని
జితపడు	అ ప్రవాహే	ప్రవహించుట
	అ అభ్యాసే	అభ్యస్తమగుట
	ఆచుకూల్యేచ	అనుకూలించుట (ఒకటెనచుట)
జిలుగు	స శ్లిష్టసూక్ష్మలిఖనే	ఒకదానితోనొకటి కలియునట్లు సన్నముగానాయుట
జీరు	}	}
జీరాడు		
జీరుకాడు		
జుణగు	}	}
జుణుగు		
జుట్టు		
జేవురించు	}	}
జొత్తిల్లు		
జొబ్బిల్లు		
జోకొట్టు		
జోకు	స అరుణీభావే	ఎఱ్ఱవవుట
జోడించు	స ఉద్గమే	ఉబుకుట
	స బాలాననునీయ	పిల్లకాయల నూరార్చి నిద్రపు
	ప్రస్వాపనే	చ్చుట
జోకు	స ఉపాలభే	తిట్టుట
జోడించు	స ద్వితీయేనసంయోజనే	రెండవదానితోఁగూర్చుట
జోపు	స అవనోదనే	ఆవలఁద్రోయుట
జోలవాడు	స బాలాననునీయ	పిల్లకాయలనూరార్చినిద్రపు
	స్వాపనే	చ్చుట

ధాతువు

సంస్కృతార్థము

తెనుఁగర్థము.

ట

టక్కు
టక్కుచేయు
టక్కులాడు

}

స ప్రతారణే

వంచననేయుట

డ

డగ్గు

డమ్మచు

డయ్య

డాగు

డాపలించు

డాయు

డిగు

డిగు

డిందు

డిందుపడు

డిల్లపడు

డీకొను

డీలుపడు

డుయ్య

}

అ సన్నిధానే

సమీపించుట

అ మృతౌ

చచ్చుట

అ బలహనౌ

బలహీనుడగుట

అ ఆదృశ్యతాయాం

ఆదృశ్యుండవుట

అ పార్శ్వదేశప్రాప్తౌ

ప్రక్కఁజేరుట

స సన్నిధానే

సమీపించుట

అ అవతరణే

దిగుట

అ మృతౌ

చచ్చుట

అ బలహనౌ

బలహీనుండవుట

అ నిశ్చేష్టతాయాం

నిశ్చేష్టుండవుట

స కలహాభ్యుత్థానే

ఎదిరించుట

అ బలహనౌ

బలహీనమవుట

అ ముష్ట్యాదితో ని
స్సరణేపిడికిలి మొదలైనదానివలన జాటి
పోవుట

పరాగతౌ

వెనుకదీయుట

విస్మస్తేచ

విచ్చిపోవుట

అ పతనే

పడుట

స అవస్థాననే

వదిలించుట

పాతనేచ

పడవేయుట

స అవరోధనే

అడ్డగించుట

అ హౌస్యే

తగ్గిపోవుట

అ పతనే

పడుట

పరివర్తనేచ

పొర్లుట

డుల్లు

దులుచు

డెక్కు

డొంకు

డొల్లు

ధాతువు	సంస్కృతార్థము	తెలుగుగర్థము.
	త్ర	
తక్కు	అ శేషే	మిగులుట - తక్కినదియని
	పరిహారేచ	పరిహరించుట - పోకత క్కెనని
తగు	అ అన్యతాయాం	అర్హుడవుట
తగు	అ హోస్యే	తక్కువగుట
తగులు	స ప్రాప్తా	పొందుట
	స స్పర్శే	అంటుట
	అ లగ్నేచ	పట్టుపడుట
తగుల్పడు	అ లగ్నే	పట్టువడుట
తగులుకొను	అ లగ్నే	పట్టువడుట
	దగ్ధేచ	కాలుట
తగలవేయు	స దహనే	కాల్చుట
	వ్యతిషంజనేచ	అంటునట్లు చేయుట
తగలఁబడు	అ దగ్ధే	కాలుట
త్రచ్	స మథనే	మథించుట
తట్టు	స తాడనే	తాటించుట
తటాయించు గ్రా	స నిర్భిద్యగమనే	భేదించుకొనిపోవుట
తడయు	అ ఆలస్యే	ఆలస్యముసేయుట
తడియు	అ ఆర్ద్రీభావే	ఆర్ద్రమవుట
తడవు	స	అంతటస్పృశించుట
తడువు		
తండు	స	దేయాన్వోద్గ్రహణే ఈవలయునర్థమును రాఁబట్టుట
తడఁబడు	అ	తొట్టువడుట
తత్తటిలు		
తత్తరిల్లు		
తత్తరపడు		
తత్తరకొను		
తందరిలు	అ	తొట్టువడుట
తందరిల్లు		
తన్ను		
	స	పాదతాడనే
		పాదములతోఁగొట్టుట

ధాతువు	సంస్కృతాధము	తెనుఁగఁగము.
తనకు	}	
తనరు		
తనర్చు		
తనియు		
తన్ను కాడు		
	అ	ప్రకాశే ప్రకాశించుట
	అ	తృప్తౌ తృప్తిపొందుట
	అ	పిష్ట పేషణేనావి పట్టినదిపట్టుగా పిడువనివాడౌట
		మోచనే
		స్వయంస్వపాద తన్నుఁదానుదన్నుకొనుట
		తాడనే
		అన్యోన్యపాదతా ఒకనినొకండు తన్నుకొనుట
		డనేచ
తన్నులాడు	అ	అన్యోన్యపాదతా ఒకనిచేతనొకండుతన్ను వడుట
		డనే
తప్పు	స	అతిక్రమే అతిక్రమించుట
తమకు	అ	చలనే కదలుట
		పరాగతావి త్యేకే వెనుకఁదీయుట
తమకించు	స	అత్యనురాగే మిక్కిలియనురాగమువొందుట
తరలు	అ	చలనే చలించుట
		నిర్గమనేచ బయలు వెళ్లుట
తరు	అ	ప్రస్థానే పయనమగుట
తరు	స	మథనే మథించుట
తరతరలాడు	అ	అతిసంభ్రమే మిక్కిలిసిదొట్టుపడుట
తలుగు	స	హీనతాయాం తక్కువౌట
		ఫలాదీనామవ ఫలాదులు రెండుచేతులతోఁబట్టుట
		ఖండనేచ కొని కోయుట
తఱము	స	ధావతోనుధావ పరుగెత్తువానివెంబడిఁ దానును
		నేన వేగజననే బరుగెత్తుచు వానికివేగముపుట్టించుట
		ఆక్రమణే ఆక్రమించుట
		శాణోల్లేహనే తఱిమెనపట్టుట
తఱుము	స	ధావతోనుధావ పరుగెత్తువాని వెంబడిఁ దానును
		నేన వేగజననే బరుగెత్తుచు - వానికివేగముపుట్టించుట

ధాతువు		సంస్కృతార్థము	తెనుగఁగము.
తఱయు	న	ప్రవేశే	ప్రవేశించుట
తఱలు	ల	నిగ్గమనే	బయలు వెళ్ళుట
		భయేచ	భయపడుట
తఱమిడు	న	భ్రామణే	గిరిగిరి ద్రిప్పుట
తఱిగొను	ల	ఉద్యోగే	ఉద్యుక్తుండవుట
తఱయఁజొచ్చ	న	సమ్యగంతఃప్రవేశే	తెన్నగా లోను బ్రవేశించుట
తలఁ	న	స్థరణే	స్థరించుట
		విచారేచ	విచారించుట
తలఁకు	ల	భయే	భయపడుట
తలఁగు	ల	అపసర్పణే	తొలఁగుట
	న	వ్యపనాశనేచ	పోగొట్టుట
తలరు	ల	శోభాయాం	శోభించుట
తలిర్చు	ల	పల్లవోత్పత్తౌ	పల్లవించుట
తలపెట్టు	న	ఆరంభే	ఆరంభించుట
తలపడు	ల	కార్యాతిప్రవేశే	విక్తిలియుఁబనిలోఁబ్రవేశించుట
తలపోయు	న	యావద్దుఃఖావేదనే	ఉన్నదుఃఖ మంతయుఁ జెప్పుకొనుట
తలపోసికొను			
తల్లడిలు			
తల్లడిల్లు			
తల్లడించు	ల	సంభ్రమే	తొట్టుపడుట
తల్లటించు			
తల్లడపడు			
తఱుకొత్తు	ల	ప్రకాశే	ప్రకాశించుట
త్రవ్వ	న	ఖననే	ఖననముచేయుట
తవ్వ			
తవుడు	న	అమర్శనే	అంతట స్పృశించుట
తవుడుకాడు			
తవులు	న	స్పృశ్యే	స్పృశించుట
తాఁకు		ప్రాప్తోచ	పొందుట

ధాతువు		సంస్కృతార్థము	తెనుగార్థము.
తాగు	}	స పా నే	పానము సేయుట
త్రాగు			
తాఁచు	స	పాదతాడనే	తన్నుట
తాటించు	స	తాల్వాదివాదనే	దవుడలు మొదలైనవానిని జప్పు డు చేయుట
తారు	స	నిలీయదర్శనే	పొంచుట
		విహ్వలతాయాంచ	సాలిసిపోవుట
తార్చు	స	ప్రాపణే	పొందించుట
తారసిలు	}	సన్నిధానే	సమీపించుట
తారసిల్లు			
తారసించు			
తార్థాణించు	స	నిదర్శనే.	నిదర్శనము సేయుట
తారుమారవు	ల	వైకల్యే	చెడిపోవుట
తాటు	ల	ధావనే	పరుగెత్తుట
	స	నిలయనే	డాఁగుట
		హరణేచ	హరించుట
తాటించు	స	ధావనకరణే	పరుగెత్తించుట
తాల్చు	స	ధారణే	ధరించుట
		శూర్పాదీనాంతండు	చేట మొదలైనవానిచేత బియ్యము మొదలైన వానియందలి
		లాదిషుఫలీకరణాద్య	తవుడు మొదలైనది పోఁగొట్టుట
		పాకరణే	
తాఘ	స	సహనే	సహించుట
తాలించు	}	స శాకాదినంస్కారే	కూర మొదలైనవానికిఁ దాలింపుచేయుట
తాళించు			
త్రావు	స	పా నే	పానము సేయుట
తిగుచు	స	గ్రహణే	గ్రహించుట
తిట్టు	స	శాపే	శపించుట
తిను	స	భక్షణే	భక్షించుట

ధాతువు		సంస్కృతార్థము	తెనుగార్థము
త్రిష్ట	}	న పర్యావర్తనే	మళ్ళించుట
తిష్ట		భ్రమణే	తిరుగుజేయుట
		అ పిత్తదూషితేచ	పిత్తదూషితమగుట
త్రిమ్రు		అ సంచారే	సంచరించుట
తిరుచు		న కార్పణ్యయాచనే	కార్పణ్యముగ యాచించుట
తిరివడు	}	అ మనఃకాలుష్యేణ	మనస్సు కలతపొంది తొట్రపడు
తిరుగుడువడు		సంభ్రమే	ట
తిరుగబడు	}	అ రోషేణాభ్యుత్థానే	రోషముచేత నెదిరించుట
తిరగబడు		మనఃకాలుష్యే	మనస్సునఁ గలతనొందుట
		పునరావంభేచ	మళ్ళి యారంభింపఁబడుట
తిరుగు		అ పర్యావృత్తే	మళ్ళుట
		సంచారేచ	సంచరించుట
తిరుగు		అ భ్రమణే	భ్రమించుట, గిరిగిరిఁ దిరిగెనని
తిలకించు		న దర్శనే	చూచుట
తివుచు	}	న గ్రహణే	గ్రహించుట
తివియు			
తివురు		న కాంతాయాం	కోరుట
తీడ్చించు		అ ప్రకాశే	ప్రకాశించుట
తీయు		న గ్రహణే	గ్రహించుట
		చందనాదిఘర్షణే	గంధము నూలుట
		అపహరణే	అవతలఁబెట్టుట
		అ వ్రణాదివేదనా	తీపుదీయుట
		యాంచ	
తీరు		అ నాశే	నశించుట
తీఱు		కార్యాంతరాభావే	వేఱుగాఁ బనిలేని దవుట
		వివాదనిష్క్రమే	వివాదము నిష్క్రమ్య మవుట
		నిష్ఠాతే	నేర్పరియవుట
		ఋణనివృత్తే	అప్పు నివృత్తించుట
తీవరించు		న త్వరాకరణే	త్వరచేయుట

ధాతువు		సంస్కృతార్థము	తెనుగార్థము.
తుంగు	అ	మృతౌ శకలీభావేచ	చచ్చుట తునియలవుట
తుటాయించు తుడు	గ్రా అ న	విచ్ఛేదే ఆమర్శనే ఆర్ద్రతాద్యపనయ నేచ	విచ్ఛిన్నమవుట తడుపుట తడి మొదలైనవానిని బోగొట్టుట
తునుగు	అ	శకలీభావే సాహసేచ	తునియలవుట సాహసించుట
తునుము	న	శకలీకరణే మారణేచ	తునియలుసేయుట చంపుట
తునియు	అ న	శకలీభావే సాహసే శకలీకరణేచ	తునియలవుట సాహసించుట తునియలుసేయుట
తుమ్ము	అ	తుతే	తుతముచేయుట
తురుము	న	ఫలాదిచూర్ణీకరణే	ఫలాదులు చూర్ణముచేయుట
తుఱుము	న	పుష్పాదిధారణే	పుష్పాదులను ధరించుట
తుఱుగలించు తులకించు	అ	ప్రకాశే	ప్రకాశించుట
తుల్లు తుల్లు	అ	గర్భే కార్యాత్యుత్సాహేచ	గర్భించుట పనికి మిక్కిలియుత్సాహపడట
తూగు	అ	నిద్రాయాం తులితేచ	నిద్రవొందుట తూనికెయవుట
తూచు	న	తోలనే	తూనికసేయుట
తూటాడు	న	చిద్రకరణే	చిద్రములగునట్లుచేయుట
తూటుకట్టు	అ	చిద్రీభవనే	చిద్రచువుట
తూర్పెత్తు తూర్పారబెట్టు	న	ధాన్యాద్యుత్తిష్యవా యనాతత్రధూళ్యా ద్యపనయనే	ధాన్యాదులు పొడుగుగా నెత్తి గాలిచేత వానియందుండునట్టి దుమ్ము మొదలైనదానిని బోగొట్టుట

ధాతువు	సంస్కృతార్థము	తెనుగర్థము.
తూఱు	న అంతఃప్రవేశే	లోపలికిఁ బ్రవేశించుట
తూలు	అ అంబనే	వేలుకాడుట
	పితృద్యున్మాదేనచలనే	పితృద్యున్మాదముచేఁ గదలుట

		బలహానౌచ	బలహీనుండవుట
త్రెక్కును	న ప్రాప్తౌ		పొందట
తెగు	అ త్రుటనే		ఛిన్నమవుట
		సాహసేచ	సాహసించుట
తెగించు	అ సాహసే		సాహసించట
తెగుచు	న మారణే		చంపుట
		ఛేదనేచ	తెగఁదీయుట
తెగడు	న నిందాయాం		నిందించుట
తెగటారు	అ మృతౌ		చచ్చుట
తెంచు	న ఛేదనే		ఛేదించుట
	అ వైధవ్యప్రాప్తౌచ		వైధవ్యమునుబొందుట
తెచ్	న ఆనయనే		ఆనయనముసేయుట
తెండు	అ నిద్రాయాం		నిద్రించుట
తెనిఁగించు	న ఆంధ్రభాషయావివరణే		ఆంధ్రభాషచేత వివరించుట

రణే

తెప్పిలు	}	అ స్వాస్థ్యే	స్వస్థుండవుట
తెప్పిలులు		ప్రమాదనివృత్తౌచ	ప్రమాదమునుబోగొట్టుకొనుట
తెప్పలులు			
తెప్పలు			
తెమలు	అ	చలనే	కదలుట
తెరలు	అ	విశ్లేషే	విచ్చిపోవుట
		చలనేచ	చలించుట
తెలులు	}	అ ఉల్బణతాయాం	ఉల్బణమవుట
తెల్లు		కృద్ధితక్షీరాదివిష్యం దేచ	కాఁగినపాలు మొదలైనవి వ్రేకి బొంగుట
తెలుకొను			

ధాతువు	సంస్కృతాద్యము	తెలుగుగము
తెఱ	స కవాటపిధానాద్య ద్వాటనే	తలుపుమూత మొదలైనవాని
తెఱు		నుద్ధాటించుట
తెలియు	అ విదితే	విదితమవుట
తెలిసికొను	స జ్ఞానే	ఎఱుఁగుట
తెలవాఱు	అ నిశాత్యయే శ్వేతీభవనేచ	రాత్రి వేఁగుట
తెల్లవాఱు		తెలుపవుట
తెలిఁగించు	స ఆంధ్రభాషయావివ రణే	ఆంధ్రభాషచేత వివరించుట
తెలతెలపోవు	అ ముఖవైవర్ణ్యే	వివర్ణముఁబడవుట
తెల్లు	అ పతనే	పడట
తేజరిలు	అ ప్రకాశే	ప్రకాశించుట
తేజరిల్లు		
తేఱు	అ ఉద్ధారే	ఉద్ధారముసేయుట
తేఱుచ్చ		
తేరు	అ వ్యసనాంతగమనే	కడతేరుట
తేఱు	అ నిర్లబ్ధిభావే	నిర్లభమవుట
తేలు	అ జలప్లవనే	నీళ్ళతో పయినుండుట
	నిష్క్రమేచ	నిష్క్రమమవుట
తొక్కు	స పాదనిష్పీడనే	కాళ్ళతోనదుముట
తొక్కు		
తొంగు	అ నిద్రామాం లంబనేచ	నిద్రించుట వేలుకాడుట
తొంగిచూగు	స ముఖమాత్రంప్రసా ర్యదగ్ధనే	మొగముమాత్రముప్రసరింపఁజేసి చూచుట
తొంగుండు	అ శయనే	శయించుట
తొట్రిలు	అ సంధమే	తడఁబడుట
తొట్టపడు		
తొడిఁబడు		

ధాతువు	సంస్కృతాధము	తెలుగుగ్రంథము.
తొడఁగు	అ అభిఃముఖాయత్తీభ వనే	అభిముఖగా నాయత్తుండౌట
	స కవచాదిధారణే బాణసంధానే ఆరంభేచ	కవచాదులు ధరించుట బాణము సంధించుట ఆరంభించుట
తొడుగు	స కవచాదిధారణే	కవచాదులు ధరించుట
తొడరు	అ సంభ్రమే	తొట్రపడుట
	స ప్రాప్తౌ స్పృశ్యేచ	పొందుట స్పృశించుట
తొండాడు గ్రా	స పునఃపునః స్త్వి రాకరణే	మాటిమాటికిఁ ద్వరచేయుట
తొణుకు	అ జలాదీనామవస్త్రి దనే	నీళ్ళుచిందుట
తొణఁగు	స ఆరంభే	ఆరంభించుట
తొన్నుండు	అ శయనే	శయించుట
తొరలు	అ సంయాగే	కలియుట
తొరవడు	అ త్వరాయాం	త్వరనుబొందుట
తొరగు	అ ప్రావే	నీళ్లుజాటుట
తొఱఁగు	అ విశ్లేషే	వీడుట
తొలఁగు	స వినాభావే	విడిచియుండుట
తొలుగు	స యుద్ధవైముఖ్యేచ	యుద్ధమునందు విముఖుండౌట
తొలు	స పాత్రాదీనాంజలేన శోధనే	పాత్రలు మొదలైనవానిని నీళ్ళతో శుద్ధిచేయుట
	దార్వాదారంధ్ర కరణేచ	కొయ్య మొదలైనవానియందు తొ లుచుట
తొలుకరించు తొల్చరించు తొలకరించు	అ వర్షారంభే	వర్షారంభము సేయుట

ధాతువు		సంస్కృతార్థము	తెలుగుార్థము.
తొవ్వు	గ్రా	స ఖననే	ఖననముసేయుట
తోకొను	స	సహానయనే	వెంటఁబెట్టుకొనుట
తోఁగు	అ	నిద్రాయాం	నిద్రించుట
తోచు	అ	స్ఫురణే	స్ఫురించుట
తోఁచు	స	అపనోదనే	ఆవలికిఁబోఁజేయుట
తోఁడు	స	కూపాదిజలోద్ధరణే	బావి మొదలైనవానిలో నుండినీళ్ళు మొదలైనవి బైటికిఁదీయుట
తోడుకొను	గ్రా	వ్యర్థబహుదానేచ	వ్యర్థముగ నిండుగనిచ్చుట
	అ	ఆతక్తే	పాలుపేరుట
	స	సహానయనే	వెంటఁబెట్టుకొనుట
		కూపాదితోజలోద్ధర ణేచ	బావి మొదలైనవానినుండి నీళ్ళు బైటికిఁదీయుట
తోతెచ్చ	స	ఆనీయాగమనే	పిలుచుకవచ్చుట
తోతెంచు	అ	ఆగమనే	వచ్చుట
తోపాడు	స	నోదనే	తోయుట
తోము	స	పాత్రాదిషుభస్తాదినా ఘర్షణే	పాత్రాదులయందు బూడిద మొద లైనవానిచేతఘర్షణము సేయుట
		తైలేనాంగమర్దనేచ	తైలాదులచేతదేహము చమురుట
తోయు	}	స అపనోదనే	ఆవలికిఁబోఁజేయుట
తోయు			
తోలు	స	పశ్వాదిప్రాజనే ధావనకరణే ప్రస్థాపనేచ	పశ్వాదుల నావలఁ బోఁజేయుట పరుగెత్తించుట పంపుట

ద

దక్కు	అ	స్వవశీభావే	స్వవశమవుట
దక్కును	స	గోపనే	దాచుట
దక్కు	అ	కాసే	కాసముసేయుట

ధాతువు	సంస్కృతార్థము	తెనుగర్థము.
దంగు	అ ముసలఘా తేన వ్రహ్మ రోకంటిపోటున వడ్లు మొదలైనవి	
	దీనాంవైతుష్యే	పోట్టువీడినవౌట
దంచు	స అవహాననే	వ్రహ్మదులను రోకంటగుప్పట
దండెత్తు	అ యద్ధసన్నాహే	యుద్ధసన్నద్ధుండవుట
దద్దటిల్లు	అ సంభ్రమే	తొట్రపడుట
దద్దురించు	} అ దద్రురోగే	దద్దురుగలదవుట
దద్దరించు		
దందనచేయు	అ వృథా కాలయాపనే	వ్యర్థముగాఁ గాలముగడుపుట
దబాయించు	గ్రా స తర్జనే	బెదరించుట
దరికొను	అ దాహే	కాలుట
దళమెత్తు	అ యద్ధసన్నాహే	యుద్ధసన్నద్ధుండవుట
దాకొను	అ సన్నిధానే	సమీపించుట
	నిలీయావస్థానేచ	దాఁగియుండుట
దాక్తొను	గ్రా అ నిలీయావస్థానే	దాఁగియుండుట
దాఁగు	అ నిలయనే	అగపడకయుండుట
దాఁచు	స గోపనే	గోపనముసేయుట
	పాదాదిప్రసారణేచ	కాళ్లు మొదలైనవిచాఁపుట
దాపలించు	} అ సన్నిధానే	సమీపించుట
దాయు		
దాపు	స పాదాదిప్రసారణే	కాళ్లుదాపుట
ద్రాపు	స నోదనే	తోయుట
దిగు	అ అవతరణే	అవతరణముసేయుట
	ఆవాసకరణేచ	ఆవాసముసేయుట
దిగాలుపడు	అ నిశ్చేష్టతాయాం	నిశ్చేష్టుండవుట
దిగవేయు	స కర్తవ్యేధ్యేతవ్యేవా	చేయవలసినదానిలోఁగాని చదువ
	మధ్యే కించిత్పరి	వలసినదానిలోఁగాని నడమఁ
	త్యాగే	గొంచెము విడిచిపెట్టుట
దిగఁదుడు	అ దృష్టిదోషవారణా	దృష్టికిదిగఁదుడుచుట
	యహరిద్రాజలాదీ	
	నాంభ్రామణే	

ధాతువు	సంస్కృతాగ్రము	తెనుఁగ్రము.
దిగఁబడు	అ పు కా దా వధో గమ నే బురద మొదలైనవానిలోక్రంగుట	
దిట్టపడు	అ నిష్క్రే	నిష్క్రేష్టమవుట
దిద్దు	స లిఖితలిపిష్వభ్యాసా	వ్రాసినవ్రాతలో నేర్చుటకు మరల
	యపునర్లేఖనే	వ్రాయుట
	తిలకాదీనాం సమ్య	బొట్టు మొదలైనవానిని లెస్సగాఁ
	క్రరణేచ	జేయుట
ద్రిమ్మరు	అ సంచారే	సంచరించుట
దీకొను	స కలహాభ్యుత్థా నే	ఎదిరించుట
దీటుకొను	సామ్యే	సరియవుట
దీవించు	స ఆశీర్వాదే	ఆశీర్వాదము సేయుట
ద్రుంగు	అ న్యూనతాయాం	తిక్కువవుట
దగ్ధపడు గ్రా	అ మనోవ్యసనే	మనస్సున వ్యసనపడుట
దున్ను	స కృషే	కృషి సేయుట
దుముకు	అ ఊర్ధ్వాదధఃస్వైర	స్వేచ్ఛచేతను మీఁదినుండి క్రిందికిఁ
	పతనే	బడుట
	ఉత్ప్లుత్యపతనేచ	ఎగసిపడుట
దురటిల్లు	స మనోదుఃఖే	మనస్సున దుఃఖిపడుట
దుత్తు	స కేశప్రసాదనే	వెండుకలు నిపురుట
	ఆమర్శనేచ	అంతటఁ దడవుట
దువాళించు	అ ప్రకాశే	ప్రకాశించుట
దుసికిలు	అ స్రంశే	జాతిపోవుట
దూకొను	స అంతఃప్రవిశ్యాగ	లోపలికిఁజొచ్చి వచ్చుట
	మనే	
దూకు గ్రా	అ ఊర్ధ్వాదధఃస్వైర	స్వేచ్ఛచేతను మీఁదినుండి క్రింది
	పతనే	కిఁ బడుట
	ఉత్ప్లుత్యపతనేచ	ఎగిసిపడుట
దూయు	స్రంశే	జాలుట
	పరాభవే	పరాభవించుట
	ముష్టి నాశాఖాది	పిడికిట నాకులు మొదలైనవిదూ
	తః పత్రాదికర్షణేచ	యుట

ధాతువు		సంస్కృతార్థము	తెలుగుార్థము.
దూరు	స	అంతఃప్రవేశే నిందాయాంచ	లోపలికిఁ బ్రవేశించుట నిందించుట
ద్రక్షాను	స	అభ్యుత్థానే	ఎదిరించుట
దెప్పు	స	దోషప్రత్యభిజ్ఞా పనే	తప్పులెత్తిపొడుచుట
దెబ్బఁటించు దెబ్బఁడించు	స	తాడనే	కొట్టుట
ద్రెయు	అ	ద్వైధీభావే	తెగుట
దెల్లించు	స	ఉష్ణానామపాంస మికరణే	వేడినీళ్లుపాల్లుచేయుట
దేకు	అ	ఉపవిశ్యాపసరణే	కూర్చుండి జరగుట
దేవిరింగు గ్రా	అ	కార్పణ్యయాచ నావస్థానే	కార్పణ్యయాచనచేయుచునుండుట
దేవు	స	హస్తేనజలలోడనే	చేయిపెట్టి నీళ్ళుకలియఁజూచుట
దేవురించు దేవరించు దేవిరించు	అ	కార్పణ్యయాచ నావస్థానే	కార్పణ్యయాచనచేయుచు నుండుట
దొంగిలు దొంగిలించు	స	స్తేయే	చౌర్యముచేయుట
దొప్పదోఁగు	అ	మజ్జనే	మునుగుట
దొబ్బు దొబ్బు	స	పతననోదనే	పడఁద్రోయుట
దొరయు	అ	సామ్యే శోభాయాంచ	సరియౌట శోభించుట
దొరలు దొర్లు	అ	పర్యుల్లంతనే అవాక్పతనే మృతౌచ	పొర్లుట తలక్రిందుగాఁబడుట చచ్చుట
దొర్లుకాడు	అ	పర్యుల్లంతనే	పొర్లుకాడుట

ధాతువు		సంస్కృతాథము	తెనుఁగ్రంథము.
దొరకొను	స	ప్రాప్తౌ	పొందుట
		ఆరంభేచ	ఆరంభించుట
దొరుక్కును గ్రా	స	ఆరంభే	ఆరంభించుట
దొరుకు	}	లాభే	లభించుట
దొఱుకు		దృష్టేచ	అగపడుట
దోఁకు	స	ఖననవిశేషే	దోఁకుడుపాఱుతోఁగ్రచ్చుట
దోఁగు	అ	ఆక్రీభావే	తడియుట
		జానుచంక్రమణేచ	పిల్లకాయమోఁకాళ్లతోనడచుట
దోఁగాడు	అ	జానుచంక్రమణే	పిల్లకాయమోఁకాళ్లతోనడచుట
దోఁచు	స	బలాదపహారే	కొల్లపెట్టుట
దోపు	స	అవగూహనే	గుచ్చిపెట్టుట
దోయిలించు	అ	పానాయాంజలి కరణే	త్రాగుటకై దోసిలిపట్టుట
దోరు	స	మృతౌ	చచ్చుట
		ఏకత ఆనమనేచ	ఒకగుట
దోరగిలు	}	ఏకత ఆనమనే	ఒకగుట
దోరగిల్లు		ఫలపాపాకేచ	కొంచెముగఁబుడుట
ధావృతపడు	అ	పరితాపే గ్రా	పరితపించుట
న			
నక్కు	అ	నిలయనే	దాఁగుట
నగు	అ	హాసే	నవ్వుట
నంగు	అ	నాసికయోచ్చా రణే	ముక్కుతోమాటలాడుట
నచ్	స	విస్రంభే	నమ్ముట
		ఆలస్యేచ	ఆలస్యమానేయుట
నంజు	స	అనిష్టభోజనే	అనిష్టముగాభుజించుట
నంజుకొను	స	ఉపదంశనే	అన్నమునకుసహాయము డొఱుఁగాయ మొదలైనవి తినుట

ధాతువు		సుస్కృతార్థము	తెలుగుగర్థము.
నట్టుకొను	అ	స్థానావిమోక్షే	తావువిడువకయుండుట
నట్టువడు	అ	కార్యవిఘాతే	పనిసాగకపోవుట
నట్టుచేయు	అ	ఆలస్యే	ఆలస్యముసేయుట
నడు	అ	పాదన్యాసే	అడుగులుపట్టుట
		గమనే	పోవుట
		భవనేచ	అవుట
నడుపు	న	అక్షవ్యాపారే	సాగటాలు మొదలైనవానినికచ్చుట
		భావనాయాంచ	కావలసినదానిని గావించుట
నడిపించు	న	అక్షవ్యాపారే	సాగటాలు మొదలైనవానినికచ్చుట
		భావనాయాంచ	కావలసినదానిని గావించుట
		పదవ్యాస	అడుగులు పెట్టించుట
		ప్రయోజనేచ	
నడతెంచు	అ	ఆగమనే	వచ్చుట
నత్తమిల్లు	అ	శయనే	శయించుట
నత్తు	అ	పవనవ్యాధినాసం	నత్తిచేతఁ దడఁబడి మాటలాడుట
		భ్రమోక్తౌ	
ననయు	}	పుష్పోత్పత్తౌ	పుష్పించుట
ననదు		పల్లవోత్పత్తౌచ	పల్లవించుట
ననుపు	అ	భక్షితస్యదేహస్రా	భక్షింపఁబడ్డవస్తువు దేహమునకు
		తికూల్యాభావే	బ్రతికూలింపనిదగుట
నమలు	}	చర్వణే	చర్వణముసేయుట
నములు			
నమ్ము	న	విస్రంభే	విశ్వసించుట
నరియు	అ	పలితే	తలముదిమిచేత శుక్లకేశమగుట
నలుకు	న	ఛేదనే	కత్తిని ఛేదించుట
నట్టాడు	అ	సంచారే	సంచరించుట
నలుచు			

ధాతువు		సంస్కృతార్థము	తెనుగార్థము.
నలుగు	}	అ అవధ్యంసే	చూర్ణమవుట
నలియు		రోగపీడాయాంచ	రోగపీడితుండవుట
నవయు	}	అ రోగపీడాయాం	రోగపీడితుండవుట
నవియు			
నవ్వ	అ	హాసే	నగుట
	స	అపహాసే	అపహాస్యముసేయుట
నసగొట్టు	అ	అనన్తుత్యావిప్రలాపే	నన్తుతిలేక వేమాటు విరుద్ధపు మాటలాడుట
నాకు	స	జిహ్వయా లేహనే	నాలుకచేత లేహనము చేయుట
నాచుకొను	స	అపహారే	అపహరించుట
నాటు	స	అంకురాదిప్రతిరోపణే	మొక్కలుమొదలైనవి నాటుట
		బాణాదివేధనే	బాణాదులచేత గ్రుచ్చుట
	అ	విధేచ	బాణాదులు గ్రుచ్చుకొనుట
నాటించు	స	అంకురాదిప్రతిరోపణకరణే	మొలకలు మొదలైనవి నాటఁ జేయుట
		బాణాదివేధనే	బాణాదులు గ్రుచ్చుకోఁ జేయుట
నాదాటు	అ	బలక్షయే	బలక్షీణుండవుట
నాను	అ	జలనివాసే	నీళ్ళలో నుండుట
నిక్ష్ణబొడు	అ	అవినతావస్థానే	వంగకయుండుట
నిక్తు	}	అ ఉన్నతావస్థానే	పొడుగవుట
నిగుడు			
నిగడదన్ను	స	దూరతఃపాదప్రసారణే	దూరముగాఁ గాళ్ళుచాఁపుట
నిగు	అ	కార్యనిర్వాహే	పని నిర్వహింపఁబడుట
నించు	స	పూరణే	పూర్తిసేయుట
నిట్టవొడు	అ	ఉద్వేల్లనే	ఉప్పొంగుట
నిండు	అ	పూర్తౌ	పూర్ణమగుట
నిండించు	}	స పూరణే	పూర్తిసేయుట
నింపు			

ధాతువు		సంస్కృతాథము	తెలుగుగ్రంథము.
నిభాయించు	గ్రా	అ నిర్వాహే	నిర్వహించుట
నిజ్జనీలుగు	అ	భృశతనుభంగే	మిక్కిలి యొడలువిఱచుకొనుట
నిలు	అ	విరామే	విరమించుట-పని నిలిచెనని
		అనుపవిశ్యావస్థా నే	కూర్చుండకయుండుట
		అవస్థా నే	ఉండుట
		శేషేచ	మిగులుట
నిలుచుండు	అ	అనుపవిశ్యావస్థా నే	కూర్చుండకయుండుట
నిలుపు	స	అనుపవేశావస్థాపనే	కూర్చుండకయుండజేయుట
		అవస్థాపనే	ఉంచుట
		అవరోధనే	అడ్డగించుట
		విరమణే	చాలించుట
		శేషణేచ	మిగులజేయుట
నిలువరించు	}	న నిర్వాహే	పని నిగ్గించుట
నిలవరించు			
నివాటించు			
నివ్వటిల్లు	అ	అతిశయే	అతిశయించుట
నివాళించు	స	నీరాజనే	నీరాజనముచేయుట
నిపురు	}	స ఆమర్శనే	అంతటఁదడవుట-దువ్వెననుట
నిమురు			
నీలుగు	}	స మృతౌ	చచ్చుట
నీల్లు			
		జృంభణే	ఆవలించుట
		తనుభంగేచ	ఒడలు విటిచికొనుట
నీళ్ళాడు	అ	ప్రసవే	ప్రసవించుట
నుగ్గు	స	చూర్ణీకరణే	చూర్ణముసేయుట
		యథేష్టవాదేచ	యథేష్టముగా వాదించుట
నుగ్గాడు	స	మారణే	చంపుట
నుడువు	స	ఉక్తౌ	చెప్పుట
నుటుము	స	అవధ్వంసనే	చూర్ణముసేయుట

ధాతువు		సంస్కృతార్థము	తెనుగర్థము.
నురుముచేయు	స	మారణే	చంపుట
నులిగొను	స	పరివేష్టనే	చుట్టకొనుట
నులు	}	స ధాన్యాదీనాంపశ్వా దిపదఘాతే	ధాన్యములను బశ్వాదులకాళ్ళఁ ద్రొక్కించుట
నులుచు			
నులుపు			
నుసలు	}	మత్తతాయాం	మత్తుగొనుట
నుసులు			
నూఁకు	స	కఠగ్రహేణనోదనే	మెడవట్టిత్రోయుట
నూఱు	స	దృషదిపేషణే	సన్నికంటఁ బేషణముసేయుట
నూఱుచు	స	ధాన్యాదీనాంపశ్వా దిపదఘాతే	ధాన్యములను బశ్వాదులకాళ్ళఁ ద్రొక్కించుట
నూలుకొను	అ	విజృంభణే	విజృంభించుట
		జ్ఞప్తాచ	తెలివొందుట
నెక్కినను	స	వ్యాప్తా	వ్యాపించుట
నెగడు	}	వృద్ధా ప్రవృత్తౌచ	వృద్ధివొందుట ప్రవర్తించుట
నెగుడు			
నెగయు	అ	ఉడ్డయనే	పక్షియెగియుట
నెగు	}	బలానోదనే	బలాత్తారముగఁ దోయుట
నెట్టు			
నెట్టుకొను		అభిముఖిసన్నాహే	ఎదురుగా సన్నద్ధుండవుట
నెమకు	స	మార్గణే	వెతకుట
నెమురు	స	స్నేహమర్దనే	తైలాదులు పట్టించి రాచుట
నెరుము	అ	నాడివేదనాయాం	నరమునొచ్చుట
	స	విధ్వాయుధప్రతివే ష్టనేచ	పొడిచి ఆయుధముమెలికెపెట్టుట
నెరయు	}	స వ్యాప్తా పలితేచ	వ్యాపించుట పలితమవుట
నెరియు			

ధాతువు	సంస్కృతార్థము	తెనుగర్థము.
నెఱయు	అ ప్రకాశే	ప్రకాశించుట, నిడుట
నెఱవేఱు	అ నిర్వాహే	నిర్వాహమవుట
నెలకొను	స వ్యాప్తౌ	వ్యాపించుట
	అవస్థానేచ	నిలుచుట
నేము	స తండులాదిషుస్థూల	బియ్యము మొదలైనవానిలో
	సూక్ష్మవిభాగాయ	సన్నవిడి, పెద్దవిడి యేర్పడుట
	శూర్పచాలనే	కై చేట కదిలించుట
నేయు	స వస్త్రాదినిర్మాణే	వస్త్రాదినిర్మాణము సేయుట
నేరు	}	స అభ్యాసే
నేర్చు		
నొక్కు	స ప్రచితాపచయే	ఉబ్బణఁచుట
నొగులు	అ పీడాయాం	పీడితుండవుట
నొచ్చ	అ ప్రణాదివేదనాయాం	పుండు మొదలైనది వేదన సేయుట
నొంచు	స ప్రణాదివేదనాకరణే	నొప్పించుట
నొచ్చుకొను	స, అ మనోవ్యథాయాం	మనస్సున వ్యథపొందుట
నొడుచు	స ప్రణాదివేదనాకరణే	నొప్పించుట
నొడువు	స ఉక్తౌ	చెప్పుట
నోచు	}	స వ్రతకరణే
నోము		
		నోముసేయుట
		పోగొట్టుట
		ప
పకపకలాడు	అ సహసభాషణే	మిక్కిలి నవ్వుచు మాటలాడుట
పగలు	}	అ విదీర్ణతాయాం
పగులు		
పంగటించు	}	స యుక్తమూలాగ్రవి
పంగడించు		
పంగలించు		
పచరించు	స ప్రసారణే	ప్రసరింపఁజేయుట
	అ ప్రచారేచ	సంచరించుట

ధాతువు	సంస్కృతార్థము	తెనుగర్థము.
పంచు	స విభజనే	విభజించుట
	ప్రస్థాపనే	అంపించుట
	నియోజనే	నియోగించుట
	భాగహారేచ	భాగహారముసేయుట
ప్రజ్వరిల్లు	అ ప్రకాశే	ప్రకాశించుట
పట్టు	స గ్రహణే	గ్రహించుట
	స్పర్శే	స్పృశించుట
	ఆరంభే	పనిపూనుట
	అంగసంవాహనే	కాళ్ళు మొదలైనవి మర్దించుట
	అ బుధ్యారోహే	మనస్సునకు వచ్చుట
	ప్రవేశపర్యాప్తౌ	ప్రవేశించుటకుఁ జాలుట
	సంక్షేపేచ	అంటుట
పట్టుపడు	అ గృహీతే	గృహీతుండవుట
పట్టుకొను	స హస్తగ్రహణే	చేతగ్రహించుట
	అన్విష్కగ్రహణే	వెదకి గ్రహించుట
	అ లేపనదృఢీభావే	లేపనము దృఢమాట
	అస్థిసంధిచలనవేద	ఎముకలసంధి కదలుటచే నొ
	నాయాంచ	చ్చుట
పడు	అ పతనే	పతనమవుట
	సహనేచ	సహించుట
పండు	అ పరిపాకే	పరిపక్వమవుట
	సస్యాదిఫలనిష్పత్తౌ	పయిరు మొదలైనవి పండుట
	శయనేచ	శయించుట
పండుకొను	} అ శయనే	శయించుట
పడుకొను గ్రా		
పడయు	స ప్రాప్తౌ	పొందుట
పడుచు	} స విటసంగత్యా ధనా	విటునితోఁ గలియుటచేత ధన
పడుచుకొను		
	జ్ఞనే	ము సంపాదించుకొనుట

ధాతువు	సంస్కృతాధము	తెలుగుగర్భము.
పడిపోవు	అ స్వతఃపతనే మరణేచ	తనకుఁ దానే పడుట చచ్చుట
మతగించు	న ప్రతిజ్ఞాయాం	ప్రతిజ్ఞ సేయుట
పదలు	న వృథాజల్పునే ధర్షణేచ	వ్యర్థముగా మాటలాడుట గదురుకొనుట
పన్ను	న కర్షణాయ హలప శ్వాదినన్నహనే	దున్నుటకై నాఁగలి పశువులు మొదలైనవానిని సన్నద్ధము గాఁ జేయుట
పనుచు	కార్యసన్నహనేచ న ప్రస్థాపనే నియోజనేచ	పని సన్నద్ధముగాఁజేయుట పంపించుట నియోగించుట
పనవు	న పరివేష్టనే	పరివేష్టించుట
పనివిను	అ గమనే	పోవుట
పనిదీర్చు	న మారణే	చంపుట
పనిపడు	} అ అభ్యాసే	అలవాటుగట
పనుపడు		
పంపు	} న ప్రస్థాపనే	అంపించుట
పంపించు		
పంబు	న సంయోజనే	కూర్చుట
ప్రబ్బు	అ వ్యాప్తాచ	వ్యాపించుట
ప్రబలు	న ప్రాప్తా	పొందుట
పరికించు	అ వృద్ధా	వృద్ధిపొందుట
	న మార్గణే	వెదకుట
	పరిశీలనేచ	పరిశీలించుట
పరగు	అ శోభాయాం	శోభించుట
పరిగొను	న ప్రాప్తా	పొందుట
	వేష్టనేచ	చుట్టుకొనుట
పరుగెత్తు	అ ధావనే	ధావనముసేయుట

ధాతువు

సంస్కృతార్థము

తెనుఁగర్థము.

పర

స వస్త్రాదిపర్యాస్తరణే వస్త్రాదులు నేలవిస్తరింపఁజేయ

వ్యాప్తాచ

వ్యాపించుట

పరుండు

ల శయనే

శయించుట

పరిమార్చు

స మారణే

చంపుట

పర్వ

స వ్యాప్తా

వ్యాపించుట

ల శోభాయాంచ

శోభించుట

పరవంజు

ల ప్రసరణే

ప్రసరించుట

పరపు

స పూర్తికరణే

నిండించుట

పరిసిపోవు

ల ఉపద్రవభ్రంశే

ఉపద్రవము తప్పిపోవుట

పఱగించు

స బాణప్రయోగే

బాణములు ప్రయోగించుట

పఱిగొను

స ప్రాప్తా

పొందుట

వేష్టనేచ

చుట్టకొనుట

పఱ

ల పలాయనే

పరుగెత్తుట

ప్రవాహేచ

ప్రవహించుట

పఱతెంచు

ల ఆగమనే

వచ్చుట

పఱపు

స ధావనకరణే

పరుగెత్తించుట

బాణప్రయోగే

బాణము ప్రయోగించుట

బాధనేచ

బాధించుట

పఱివోవు

స ఆక్రమణే

ఆక్రమించుట

ల అసమ్యాభివేచ

చెడిపోవుట

పలుకరించు

పల్లరించు

పలకరించు

స జ్ఞాపనే

జ్ఞాపకమునేయుట

పల్లటిలు

ల బలహానౌ

బలహీనుండగుట

పలవించు

స ప్రలాపే

ప్రలాపించుట

పలువరించు

స స్వప్నభాషణే

కలవరించుట

పవ్వళించు

ల శయనే

శయించుట

పసాపడు

స భోజనే

భోజనమునేయుట

పసాబడు

ధాతువు

సంస్కృతార్థము

తెనుగర్థము.

ప్రాకు
పాకు

}

అ

ఉరోషష్ట్యభేనసర్పణే తొమ్ముమొక్త అవష్టంభముచే
తజరుగుట

లతావిసర్పణేచ

తీగెయల్లుకొనుట

ప్రాకొను
పాకొను

}

అ

మాలినోపశ్లేషే

పాచిపట్టుట

పాచు

అ

కాలతోదూషితే

కాలముగడచి చెడిపోవుట

పాటిల్లు

అ

శోభాయాం

శోభించుట

పాటించు

స

ప్రాప్తౌ

పొందుట

కించిన్నిషేధవ్యవ
హారే

కొంచెమునిషేధముగా వాడుకొ
నుట

సమ్మతౌచ

సమ్మతించుట

పాడు

స

గానే

గానముసేయుట

పాతు

స

నిఖిననే

క్రిందనాటుట

ప్రాతగిలు
పాతగిలు

}

అ

ప్రాచీనతాయాం

ప్రాచీనమాట

పాతరలాడు

}

అ

నటనే

నాట్యముసేయుట

పాతర్లాడు

నిరవలంబభ్రమణే

అవలంబములేకతిరుగుట

అన్వేషణేచ

వెదకుట

పాదుకొను

అ

బద్ధమూలతా
యాం

లెస్సగానాటుకొనుట

ప్రాము

స

అనులేపనే

అలందుట

పాయు

స

వినాభావే

విడిచియుడుట

అ

కాలతోదూషితేచ

కాలముగడచి చెడిపోవుట

పారాణించు

స

పాదయోర్లాక్షౌద్య
లంకారే

పాదములయందు లక్షకమొద
లైనవానిచేత నలంకరించుట

పారు

అ

గతౌ

పోవుట

స

అత్యుచ్చారేచ

పాసనముసేయుట

పారవేయు

స

దూరక్షేపే

దూరముగవేయుట

పారుకాడు

అ

ముఖస్సంచారే

వేమాటుసంచరించుట

ధాతువు	సంస్కృతార్థము	తెనుగర్థము.
పాఱు	అ పలాయనే	పరుగెత్తుట
	ప్ర వాహేచ	ప్రవహించుట
పాఱు తెంచు	అ శీఘ్ర మాగమనే	శీఘ్రముగావచ్చుట
ప్రార్థాలు	అ కర్మణ్యలసతా యాం	వనిసేయుట కలసుండవుట
ప్రాయమాలు		
పాలుమాలు		
పాల్చుడు	అ ప్రాతిభావ్యే	పూటపడుట
పాలుపడు	అ ప్రాధాన్యేచ	ఆలాయమవుట
పావుకొను	స ఆతురతయాతి భక్షణే	ఆతురతపడి నిండుగాఁదినట
పిక్కు	స వంచనయార్థగ్ర హణే	వంచనచేత నర్థమునుగ్రహించుట
పిక్కుటిల్లు	అ అతిశయే	అతిశయించుట
పిగులు	అ న్యూతివిన్లశేషే	కుట్లువీడుట
పిచ్చిలు	అ నిష్పీడనేన రసో ద్దమే	పిసుకఁగ రసము బైటికివచ్చుట
పిచ్చిల్లు		
పిచ్చలించు	అ సంభ్రమే	తొట్టుపడుట
పించమణించు	స మారణే	చంపుట
పిడు	స గర్వప్రళీఘాతేచ	గర్వముపోగొట్టుట
పిండు	స వస్త్రాదినిష్పీకనే	వస్త్రములునిష్పీడనముచేయుట
పితుకు	స రసతౌరణే	రసము స్రవింపజేయుట
పిరుకు	స దోహనే	దోహనముసేయుట
ప్రిదిలు	అ గ్రంథివిస్త్రాసే	ముడివీడిపోవుట
పిరిగొను	స వేష్టనే	చుట్టుకొనుట
పిలు	స ఆహ్వానే	ఆహ్వానముసేయుట
పిసుకు	స ముష్టిమర్దనే	పిడికిటమర్దించుట
పీకు	స డత్పాటనే	పెళ్లగించుట

ధాతువు	సంస్కృతార్థము	తెనుఁగ్రంథము
పీకలూడు	స ముహురాకర్షణే	వేమాఱులాగుట
పీచమణఁదు	స మారణే	చంపుట
	గర్వప్రతిఘాతేచ	గర్వముపోఁగొట్టుట
పీలు	} స రసాకర్షణే	రసమునాకర్షించుట
పీల్చు		
పుక్తిలించు		
	స జలేనముఖాంత శోధనే	నీళ్ల చేతఁ బుక్తిలిశోధించుట
పుచ్	అ జంతుదూషితే	కాయ మొదలైనవి జంతువులచేతఁ జెడిపోవుట
	ప్రస్థాపనే	అంపించుట
	నియోజనేచ	నియోగించుట
పుచ్చుకొను	స గ్రహణే	గ్రహించుట
	పానే	త్రాగుట
	భక్షణేచ	భక్షించుట
పుట్టు	అ జననే	జనించుట
పుడుకు	స దానే	ఇచ్చుట
పుణుకు	స స్పర్శే	స్పృశించుట
	అపర్యాప్తదానే	చాలకుండనిచ్చుట
	పంచభిరంగుళీ	అయిదువ్రేళ్లతోఁబుచ్చుకొనుట
	భిర్గ్రహణేచ	
పుణకరించు	స అపర్యాప్తదానే	చాలకుండనిచ్చుట
	ముమూర్షోర్హస్త	చావఁబోవువాఁడు చేతులు పుణ
	చేష్టాయాంచ	కరింతలు వెట్టుట
పుత్తెంచు	స ప్రస్థాపనే	పంపించుట
పుయిలోడు	అ దాక్షిణ్యే	దాక్షిణ్యపడుట
పురణించు	స తిరస్కారే	తిరస్కరించుట
పురికొను	అ విజృంభణే	విజృంభించుట
పురివిచ్	అ పరాగతౌ	వెనుకఁదీయుట
	విశ్లేషేచ	విడిపోవుట

ధాతువు	సంస్కృతార్థము	తెనుగర్థము.
పులకరించు	అ జ్వరే	జ్వరించుట
పులుము	న తౌశనే	తౌశనముసేయుట
పులియు	అ ఆమ్లాభావే	ఆమ్లమవుట
పుల్లవడు	అ నిశ్చేష్టతాయాం	నిశ్చేష్టితుండవుట
పూ	అ పుష్పీత్పత్తౌ	పుష్పించుట
పూడు	అ ఖాతాపిరోహే	గొయ్యిమొదలైనవి పూడిపోవుట
పూను	న కార్యోద్యమనే	ఉద్యుక్తుండౌట
	వహనేచ	వహించుట
పూన్చు	న ఉద్యోజనే	ఉద్యోగింపఁజేయుట
	ధారణేచ	ధరించుట
పూయు	న రూషణే	రూషణముసేయుట
పెకలు	అ మూలార్ద్రమే	పెళ్లగిలుట
పెచ్చుపెరుగు	అ విజృంభణే	విజృంభించుట
పెంచు	న వర్ధనే	వృద్ధిపొందించుట
పెట్టు	న నిధానే	ఉంచుట
	పరివేషణేచ	వడ్డించుట
పెట్టు	అ స్ఫోటే	స్ఫుటితమగుట
పెనఁగు		
పెనుగు		
పెనఁగులాడు	అ	
పెనుగులాడు	న	అన్యోన్యవేష్టనే అన్యోన్యముచుట్టుకొనుట
పెనుగొను		
పెనయు		
పెనఁచు	న	శుల్బకరణే పేనుట
పెనుచు	వర్ధనేచ	వృద్ధిపొందించుట
పెంపలు	అ క్షయే	క్షయించు
పెంపారు	అ వృద్ధిప్రాప్తౌ	వృద్ధిపొందుట
పెరుగు	అ వృద్ధౌ	వర్ధిలుట

ధాతువు	సంస్కృతార్థము	తెనుగుగ్రంథము
పెఱుగు	స శల్యకస్యదేహ విధూననే	ఏదుపందియొడలు విదిలించుట
పెఱుకు	}	}
పెల్లగించు		
పెల్లగించు		
పెల్లగిలు	}	}
పెల్లగిలు		
పేటాడు	అ అతిసంచారే	మిక్కిలిసంచరించుట
పేను	}	}
పేను		
పేర్నాను	}	}
పేరుకొను		
పేరుచు	}	}
పేర్చు		
పేరు	}	}
పేఱు		
ప్రేరేపించు	}	}
ప్రేరేచు		
ప్రేలు	స వృథాబహుజల్పనే	వ్యర్థముగా తఱుచు మాటలాడుట
పేలు	అ ఘర్తవిస్ఫోటే	చెమటకాయలులేచుట
పెకొను	అ ఉపర్యాగమనే	మీఁదికివచ్చుట
పొక్కు	అ మనోదుఃఖే	మనస్సునదుఃఖించుట
	ఉష్మచోచ్ఛ్వాసే	వేడిచేత బొబ్బిపోవుట
	నేచ	
పొంగు	అ ఉద్వేల్లనే	ఉబుకుట
పొగడు	స స్తుతౌ	స్తుతియించుట
పొగయు	}	}
పొగియు		

ధాతువు	సంస్కృతార్థము	తెనుగర్థము.
పొగచూరు	అ ధూమమాలిన్యే	పొగచేతమలినమవుట
పొగలు	అ పరితాపే	పరితపించుట
పొంచు	స నిలీయనిరీక్షణే	దాగి నిరీక్షించుట
పొటకరించు	} అ వ్రణాదీనామాని	వ్రణాదులావిర్భవించుట
పొటమరించు		
పొట్లు	అ కుంకుమాదీనాం	కుంకుముమొదలైనవి వర్ణవికల
	వర్ణవైకల్యే	మవుట
పొడుగు	అ దీర్ఘిభావే	దీర్ఘమవుట
పొడు	స వేధనే	గుచ్చుట
	స మారణే	చంపుట
	అ ఉదయేచ	ఉదయించుట - చుక్కపొడి చెనని
పొడము	అ ఉత్పత్తౌ	పుట్టుట
పొడకట్టు	అ స్ఫూర్తౌ	స్ఫూరించుట
పొడగను	} స ప్రథమదర్శనే	మొదటఁజూచుట
పొడగాంచు		
పొడసూపు	అ ప్రథమదృష్టే	మొదటనగపడుట
పొందు	స ప్రాప్తౌ	చెందుట
పొదలు	అ ప్రకాశే	ప్రకాశించుట
పొదుగు	} స ఆక్రమణే	ఆక్రమించుట
పొదువు		
	అంతఃప్రవేశ్యఞా	లోఁగాఁబ్రవేశింపఁజేసికమ్ముట
	దనేచ	
పొసరు	అ శోభాయాం	శోభించుట
	స దానేచ	ఇచ్చుట
పొరయు	స ప్రాప్తౌ	పొందుట
పొరవోవు	అ పీతజలాదీనాం నా	త్రాగిననీళ్లు మొదలైనవి నా
	ద్యంతరప్రవేశే	ద్యంతరములోఁబ్రవేశించుట
పొరివోవు	అ మృతౌ	చచ్చుట

ధాతువు	సంస్కృతార్థము	తెనుగర్థము
పొరిగొను	స మారణే	చంపుట
పొరిమార్చు		
పొరిపుచ్చ	అ పర్యుల్లంత నే	లురితమవుట
పొరలు		
పొర్లు	అ ముహూఃపర్యుల్లంత నే	వేమాఱుపొర్లుట
పొర్లుకాడు		
పొఱుటు		
పొలయు	అ అభిముఖాగమనే	అభిముఖముగావచ్చుట
పొలియు	అ మృతౌ	చచ్చుట
పొలుచు	అ శోభాయాం	శోభించుట
పొలిచు		
పొలివోవు	అ సంచారేచ	సంచరించుట
పొలుపు		
	అ కించిద్భాగే	కించిద్భాగమవుట
		బట్టమొదలైనవి మట్టి మొద
		లైనవానిలోఁ బొర్లించుట
		మందుడింట మొదలైనవి పే
		లపిండి మొదలైన వానిలోఁ
		బొర్లించుట
పొసుకు	అ సంభవే	సంభవించుట
పొసఁగు		
పోకాట్టు	స వ్యపనాశనే	పోకేయుట
పోఁగొట్టు		
పో	స పాలనే	పాలించుట
పోచు	స వల్లవిపాటనే	నారచీల్చుట
పోజు		
పోట్లాడు	అ కలహే	కలహించుట
పోహొద్దు	అ రణోద్యోగే	యద్ధోద్యక్తుండవుట
పోయు	స ఆవర్జనే	నీళ్లు మొదలైనవానిని గ్రమ్మ
		రించుట

భాతువు	సుస్కృతార్థము	తెనుగర్థము.
పోరు	} స కలహే	కలహించుట
పోరాడు		
పోరచు		
పోలు		
	స దీనవృత్తియాచనే	దీనవృత్తినియాచించుట
	అ శోభాయాం	శోభించుట
	స అనుకరణేచ	అనుకరించుట
పోవు	అ గమనే	వగుట
బ		
బడలు	} అ శ్రాంతౌ	అలయుట
బడలుపడు		
బడియు	స దృష్టిదోషవారణా యహరిద్రా జలాదీ నాం పురుషోపరిభ్రా మణే	దిగఁదుడుచుట
బతిమాలు	స దైన్యయాచనే	దైన్యముగయాచించుట
బ్రతుకు	} అ జీవనే	జీవించుట
బతుకు		
బ్రతుకు		
బదిలించు		
బదలాయించు	} స ప్రతినిధికరణే	బదులువెచుట
బద్దకించు		
	అ అలసతాయాం	అలసుడవుట
	మూత్రపురీషనిరోధేచ	బద్ధకోష్ఠియగుట
బమరిలు	అ సంభ్రమే	తొట్టుపడుట
బ్రమయు	} స భ్రమే	భ్రమించుట
బ్రమియు		
బరుకు	స నఖిపాటనే	గోళ్లతో గీయుట
బలియు	అ పీనతాయాం	లావవుట
బామ	స తాడనే	కొట్టుట
బారిసమరు	స మారణే	చంపుట
బిగియు	అ వాధ్యే	దృఢమవుట

ధాతువు		సంస్కృతాధము	తెనుగఁగఱము.
బ్రదిలు	అ	విస్రంసే	వదులుట
బిద్దు	అ	జలస్రావే	నీళ్లుకాటుట
బిలుకుమార్చు	స	మారణే	చంపుట
బిలుకులు	అ	శ్వాసపారవశ్యే	ఊపిరి త్రిప్పుకో లేకపోవుట
బీజారు	స		ధాన్యము గడ్డి మొదలైనవి పైపైకి కుప్పచేయుట
బ్రుంగు	అ	మజ్జనే	ముణుగుట
		మృతౌచ	చచ్చుట
బుగులుకొను	స	వ్యాప్తౌ	వ్యాపించుట
బుజ్జగించు	స	సాంత్యనే	సాంత్యనసేయుట
బురణించు	స	తిరస్కారే	తిరస్కరించుట
బుసకొట్టు	అ	కోపశ్వాసే	కోపముచేత నిట్టూర్పువిడుచుట
బుసివోవు	అ	ఈషద్భూగే	ఈషద్భూగమవుట
బెగడాయించు	గ్రా అ	విరోధే	విరోధించుట
బెట్టించు	స	నిరసనే	చిమ్ముట
బెడియు	}	అ	కార్యవైకల్యే
బెడాయించు			
బెణకు	}	అ	అస్థ్యాదీనాంస్థానత శ్చలనే
బెణుకు			
బెదరు	}	అ	ఆకస్తికభయే
బెదురు			
బెరయు	స	ప్రాప్తౌ	పొందుట
బెల్లించు	}	స	సాంత్యనే
బేలించు			
బొక్కు	}	స	ముఖమాపూర్యచ. ర్వణే
బొక్కులాడు			
బొక్కులాడు			
బొంకు			
	స	అపలాపే	అపలపించుట

ధాతువు	సంస్కృతార్థము	తెనుఁగర్థము.
బొబ్బరించు	అ ఉత్తోశే	గట్టిగా నఱచుట
బొల్లు	న అనత్యభాషణే	అబద్ధపుమాటలాడుట
బ్రో	న పాలనే	పాలించుట
బ్రోంచేయు	న భోజనే	భుజించుట
బ్రోరగిలు	అ అవపత్యశయనే	బ్రోర్లపండుకొనుట
బ్రోర్లించు	న కుంభాదీనామవపాతనే	కుండమొదలైనవానిని దలక్రిందుగాఁ జేయుట

మ

మగ్గు	}	అ పరిపాకవిశేషే	పండు మొదలైనవి పరువుతగిలి
మగ్గు			పండునఁ బడిపోవుట
		న్యూనతాయాం	తగ్గిపోవుట
		పాకదూషితేచ	మిక్కిలి ఉడికినందునఁ జిమిడిపోవుట
మగుడు	అ	పర్యావృత్తౌ	మరలుట
మట్టు	న	పాదఘాతే	కాళ్ళతోఁ ద్రొక్కుట
మట్టగించు	న	అనురూపఖండనే	సరిగా ఖండించుట
మట్టువడు	అ	రోగాదినివృత్తౌ	రోగాదులు నివర్తించుట
మట్టుపఱచు	న	పణ్ణాదీనాం సమవక్షిప్తౌ	ఆకులు మొదలైనవానిని సరిగా నేర్పఱచుట
		అనురూపఖండనేచ	సరిగా ఖండించుట
మండు	అ	ప్రజ్వలనే	ప్రజ్వలించుట
మండిపడు	అ	అతిక్రోధే	మిక్కిలి కృద్ధుండవుట
మడు	న	ఆకుంచనభేదే	మడతపెట్టుట
మడియు	అ	మృతౌ	చచ్చుట
మడఁగు	}	అ వినమనే	కత్తి మొన మొదలైనవి వంగుట
మణఁగు		న ఉక్తౌ	చెప్పుట
మందలించు			

ధాతువు	సంస్కృతార్థము	తెలుగుార్థము.
మదాశించు	అ సస్యాదీనామఫల వృద్ధౌ	పైరు మొదలైనది వ్యర్థముగా బలియుట
మ్రందు	స అ దాహే	దహించుట
మద్దటిల్లు	} అ ఆతపాదిశాంతౌ	ఎండమొదలైనది శమించుట
మద్దటిలు		
మను	} అ జీవనే	బ్రతుకుట
మన్ను		
మన్నించు	స బహుమతౌ	మన్ననసేయుట
	అపరాధసహనేచ	తప్పుసహించుట
మన్నిగొను	స మారణే	చంపుట
మప్పు	స అభ్యాసనే	అలవడుచుట
మరఁగు	} స వాసనయాసక్తే	వాసనచేత నాసక్తుండవుట
మరుగు		
మరలు	} అ పర్యావృత్తౌ	మళ్ళుట
మఱిలు		
మఱఁగు	} అ తప్తతాయాం	కాఁగుట
మఱుగు		
మఱి	} స విస్తృతౌ	విస్తృతిపొందుట
మఱు		
మఱుపడు	అ అదృశ్యతాయాం	అదృశ్యమవుట
మలఁగు	అ స్వయంవేష్టనే	చాఁప మొదలైనదిచుట్టుకొనుట
	అ పర్యావృత్తౌచ	మళ్ళుట
	అ దీపనిర్వాణే	దీపము చల్లారుట
మలుగు	} స పాపాణతక్షణే	రాయించెక్కుట
మల		
మలు		
	తండులాదిపుష్కా	బియ్యము మొదలైనవానిని జే
	దిపృథక్క్షరణేచ	టలోఁ బోసికొని మంటిగడ్డలు
		మొదలైనవానిని విడఁజేయుట
మల్లాడు	అ అన్యోన్యవేష్టనే	పెనఁగుట

ధాతువు	సంస్కృతార్థము	తెనుఁగర్థము.
మల్ల చట	స	భుజాద్యాస్ఫలనే భుజాద్యాస్ఫలనము సేయుట
మల్ల చటుచు		
మల్ల చటు		
మల్లు	అ	పర్యావృత్తై మరలుట
మళ్ళఁబడు	స	అభ్యుత్థానే ఎదిరించుట
మళ్ళఁదోలు	స	పశ్వాదిపర్యావర్తనే పశ్వాదులఁ దిరుగఁదోలుట తృణకాష్ఠాదివృద్ధ తృణకాష్ఠాదులు వృద్ధిపొందుట యేక్షేత్రస్యపశ్వా కైక్షేత్రమునుబిశ్వాదులవల దిభ్యోరక్షణేచ న రక్షించుట
మసఁగు	అ	విజృంభణే విజృంభించుట
మసలు	అ	నీళ్లుపొంగునట్లు కాఁగుట ఆస్యము సేయుట మదముచేతఁ బరవశుఁడవుట
మసులు		
		సంచరించుట
మాఁగు	అ	ఫలాదిపరిపాకే ఫలాదులు పరిపక్వమవుట
మాటు	స	గోపనే దాఁచుట
మాటుపడు	అ	అదృశ్యతాయాం అదృశ్యమవుట
మాట్లాడు గ్రా	స	భాషణే భాషించుట
మాడు	అ	విదాహే అన్నాదులు దగ్ధమవుట
మాను	అ	పరిహారే పరిహరించుట
		ప్రణాదిశాంతౌచ కురుపు మొదలైనది శమించుట
మానుకొను	స	బుద్ధిపూర్వత్యాగే బుద్ధిపూర్వముగ విడుచుట
మాన్పడు	అ	నిశ్చేష్టతాయాం నిశ్చేష్టుండవుట
మాయు	అ	మలినీభావే మలినమవుట నాశేచ నశించుట
మారుమసలు	అ	ప్రతివాదే ప్రతివాదించుట వ్యత్యాసే వ్యత్యాసమవుట
మారుమసులు		
మారుపడు		

ధాతువు.		సంస్కృతార్థము.	తెనుగర్థము.
మాడ్చు	స	మారణే	చంపుట
మాఱు		విజృంభణే	విజృంభించుట
మాఱుపడు	అ	అదృశ్యతాయాం	అదృశ్యమవుట
మాఱుకొను	స	అభ్యుత్థానే	ఎదిరించుట
మాలు	స	త్యాగే	శ్యజించుట-సిగ్గుమాలెనని
మాలుగు	అ	అలసతాయాం	అలసుం డవుట
మ్రొగు	స	కబళణే	కబళించుట
మింగు			
మిగులు	అ	శేషే	శేషించుట
మించు	స	అతిశాయనే	అతిశయించుట
మిటకరించు	అ	అప్రతిపత్త్యాతూష్ణి మవస్థానే	ఏమియుందోపక యూరకయుం డుట
మిటారించు	అ	శృంగారవికారే	కులుకుట
మిటమిటలాడు	అ	పునఃపునరుత్పతనే	మాటిమాటికి నెగయుట
మిట్ట	అ		
మిట్టిపడు		హతాదుత్పతనే	ప్రసభముగా నెగయుట
మిడియు			
మిడిసిపడు			
మిడుకు	అ	వ్యసనే	వ్యసనపడుట
మిడు	స	ద్రవద్రవ్యస్య ఈషత్పరి వేషణే	నెయ్యి మొదలైనదానిఁ గొంచె ముగా వడ్డించుట
మిణకరించు	అ	అప్రతిపత్త్యాతూష్ణి మవస్థానే	ఏమియుందోపక యూరక యుం డుట
మినమినలాడు	అ	మస్మణకాంతౌ	మెఱుఁగుకాంతి గలదవుట
మిలమిలలాడు			
మిసమిసలాడు	స	నిరసనే	చిన్నుట
మీటు		వీణాగుణవాదనేచ	వీణశంతులవాయిండుట

ధాతువు.		సంస్కృతార్థము.	తెలుగుార్థము.
మీరు	న	అతిక్రమణే	అతిక్రమించుట
ముక్కు	అ	శ్వాసాధఃప్రాపణే ధాన్యాదిషు ప్రాచీన తాదోషేచ	ఊపిరి క్రిందికిఁబోఁ జేయుట ధాన్యాగులు ప్రాతగిలి చెడిపోవుట
ముగ్గు	అ	ధాన్యాదిషు ప్రాచీన తాదోషే	ధాన్యాగులు ప్రాతగిలి చెడిపోవుట
ముగియు	అ	సమాప్తా	సమాప్తమగుట
ముచ్చిలు	}	స్తేయే	దొంగిలించుట
ముచ్చిలించు		స	ఆవరిణే
ముంచుకొను		స	ఆవరించుట
		ఉంభనేచ	బావి మొదలైన వానిలోఁ బాత్రను నీళ్ళతోఁ బూరించుట
ముట్టు	న	స్పర్శే	తాకుట
		అవరోధనే	ముట్టడివేయుట
		పరప్రేషితార్థలాభేచ	ఒకఁడు పంపిన సొమ్ము లబ్ధమవుట
ముట్టించు	న	స్పర్శే	స్పృశి. ప. జేయుట
		వహ్ని సంయోజనేచ	నిప్పు తగిలించుట
ముడు	న	గ్రంధికరణే	ముడివేయుట
		ఆకుంచనే	ఆకుంచనము సేయుట
		పుష్పాదిధారణేచ	పూలు మొదలైన వానిని ధరించుట
ముండమోయు	అ	వైధవ్యప్రాప్తౌ	వైధవ్యమును బొందుట
ముడుగు	}	హజ్జనే	మగ్నుండవుట
ముణుగు		అ	
ముణుచు	న	ఆకుంచనే	ఆకుంచనము సేయుట
ముదియు	అ	జడపశ్వాదీనాం సన్నిభావే	చెట్టు, ఆవు మొదలైనవి ముదిమి పొందుట
ముదురు	అ	వృక్షాదీనాం సన్నిభావే	చెట్టు మొదలైనవి ముదిమి పొందుట
ముదలకించు	న	జ్ఞాపనే	ఎచ్చరించుట

ధా తు మా ల.

ధాతువు.		సంస్కృతార్థము.	తెలుగుార్థము.
మునుఁగు	అ	వజ్జనే	మగ్నుండవుట
మునుకొను	అ	ప్రథమభావే	ముందుమించుట
ముప్పుడించు	అ	త్రిగుణీభావే	త్రిగుణమవుట
	న	త్రిగుణీకరణేచ	త్రిగుణము సేయుట
ముసుగు	అ	ద్రవశైథిల్యే	గుల్మిపోవుట
మరమురలాడు	అ	కోపవికారే	కోపవికారముగానుండుట
మరియు	అ	శృంగారచేష్టా యాం	కులుకుట
ముటియు	న	శకలీకరణే	తునియలు సేయుట
ముసరు	}	న పరివేష్టనే	అంతటఁ జుట్టుకొనుట
ముసుగు			
మూఁగు			
ముసించు	అ	బుద్ధిమోషే	బుద్ధి మోసపోవుట
మూచ్చుచుగ్రా	న	ఆఘ్రాణే	ఆఘ్రాణించుట
మూడు	అ	అంతకాలప్రాప్తౌ	అంతకాలము ప్రాప్తమాట
మూదలించు	న	జ్ఞాపనే	ఎచ్చరించుట
మూయు	న	పిధానే	మూతవేయుట
మూర్ఛాను	న	ఆఘ్రాణే	ఆఘ్రాణించుట
మూలుగు	అ	కుంధనే	కుంధనము సేయుట
మెక్కు	న	భక్షణే	భక్షించుట
మెచ్	న	శ్లాఘాయాం	శ్లాఘించుట
మెట్టు	న	పాదఘాతే	కాళ్ళతోఁద్రొక్కుట
మెత్తు	న	సాంద్రలేపనే	దట్టముగ లేపనము సేయుట
మెదుగు	అ	అవఘాతేన నిస్తు షీ భావే	వడ్లు దంగి పొట్టవిడుట
		మృదితేచ	మర్దించుటచేత మెత్తనవుట
మెదలు	}	అ చలనే	చలించుట
మెదులు			
		దర్శనవిషయేచ	అగపడుట

ధాతువు.	సంస్కృతార్థము.	తెలుగుగర్థము.
మొయికొను	న	హస్తావలంబనే చేపట్టుట
మెరమెరలాడు	అ	మనోన్యూనతా మనస్సునఁ దక్కువగానుండుట యాం
మెరియు	} అ	అతిప్రకాశే మిక్కిలి ప్రకాశించుట
మెరియు		
మెలఁగు	} అ	అన్యోన్యమేళనే అన్యోన్యము కలియుట
మెలుగు		
		ఉపాయేన ప్ర ఉపాయముగఁ బ్రవర్తించుట వృత్తౌచ
మెసఁగు	} న	భక్షణే భక్షించుట
మెసవు		
మేకొను	న	హస్తావలంబనే చేపట్టుట
మేయు	న	పశ్వాదిభక్షణే పశ్వాదులు-భక్షించుట
మేలుకొను	} అ	నిద్రాప్రభోధే నిద్రవిడిచిలేచుట
మేల్చును		
మేల్చును	అ	ప్రమాదత్యాగే ప్రమాదమును విడుచుట
మేళించు	న	సయాధ్యకరణే జతచేయుట
మొకొను	అ	సమృత్తౌ సమృద్ధిించుట
మొగిలుపు	అ	అంగభంగే ఒకలువిఱచుకొనుట
మొక్కు	} న	నమస్కారే నమస్కరించుట
మొక్కు		
మొక్కుకొను	} న	దేవప్రార్థనాయాం తాఁగోరిన పనియైన దేవునికి ప లానిపని చేయుదునని ప్రార్థించుట
మొక్కుకొను		
మొక్కువోవు	అ	అశ్రిభంగే కొనవిటిగినదగుట
మొగ్గు	} అ	భారాదేకతోవినమనే బరువుచేత నొకతట్టుగావంగుట కార్యోద్యమేచ పూనుట
మొగు		
మొగుచు	} న	ముకుళీకరణే ముకుళించుట
మొగుడుచు		
మొట్టు	న	పర్యప్తాంగశిపర్య వ్రేళ్ల వేలికణుపునఁ గొట్టుట ప్రహారే

ధాతువు.		సంస్కృతార్థము.	తెనుగర్థము.
మొత్తు	స	ముఖ ప్రహరే	ముఖమునఁగొట్టుట
మొనయు	అ	యుద్ధసన్నాహే	యుద్ధసన్నద్ధుండవుట
మొనదేలు	అ	కార్యప్రథమప్ర వృత్తౌ	పనియందందటిలోను ముందఱఁ బ్రవర్తించుట
మొరయు	అ	వ్రణపరిపాకేచ ధ్వానే	కురుపు మొనగట్టుట ధ్వనించుట
మొలుగు	అ	శ్వరవే	కుక్కురముట
మొలుగు	అ	శ్వరవే అదృశ్యతాయాంచ	కుక్కురముట అగపడకయుండుట
మొలులాడు	}	అ	కోపవికారే
మొలు మొలు లాడు			
మొలు	అ	ప్రరోహణే	అంకురించుట
మోకరిల్లు	}	అ	జాన్వాకుంచనే నోపవేశనే
మోకరించు			
మోకాలించు	అ	ధ్వానే	ధ్వనించుట
మో	స	భారవహనే	బరువువహించుట
మోటుకొను	అ	కార్యోద్యమే	పనికిఁబూనుట
మోటించు	స	కార్యోద్యోజనే కలహసన్నహనేచ	కార్యోద్యక్తునిఁజేయుట కలహసన్నద్ధునింజేయుట
మోటుపాటు	అ	నిష్పల్లవీభావే జడతాయాంచ	చిగుళ్ళులేనిదవుట జడమవుట
మోట్రించు	గ్రా స	భగ్నస్తంభాదీనాం దార్వాదిభిరవప్తంభే	విఠిగిన గుఱజ మొదలగువానిని కొయ్య మొదలై నవానిచేత నిలువఁబెట్టుట
మోటుపడు	}	అ	నిశ్చేష్టతాయాం
మోడుపడు			
మోడుచట	స	ప్రహరే	కొట్టుట

ధాతువు.	సంస్కృతార్థము.	తెనుగుార్థము.
మోదుకట్టు	అ రక్తబంధే	రక్తముకట్టుకొనుట
మోపు	న భారారోపణే	ఒకనిమీఁదబరువద్రోయుట
మోపెట్టు	న ధనుస్విగుణారోపణే	వింటనల్లయెక్కుపెట్టుట
మోయు	న వహనే	వహించుట
మ్రోయు	అ వైధవ్యప్రాప్తౌచ	వైధవ్యమునుబొందుట
మోసపోవు	అ ధ్వనే	ధ్వనించుట
	అ వంచనాపక్షానా	వంచనఁదెలిసికొనలేకపోవుట
	భావే	
మోహరించు	అ రణోద్యోగే	రణోద్యోగముసేయుట
ర		
రక్తరించు	న రక్షణే	రక్షించుట
రక్తు	న శఖితోదనే	గోళభ్రతోగిచ్చుట
రక్తాను	న వ్యాప్తౌ	వ్యాపించుట
రప్పించు	న ఆకర్షణే	ఆకర్షించుట
రపులు	అ దాహే	కాలుట
రపులుకొను	అ దాహారంభే	కాలముదలుపెట్టుట
రవాల్చించు	అ వృథోద్భోషే	వ్యర్థముగ నుద్భోషించుట
రహించు	అ ప్రకాశే	ప్రకాశించుట
రాచు	న ఘర్షణే	ఘర్షణముసేయుట
	లేపనేచ	లేపనముసేయుట
రాజు	అ ధూమోత్పత్తౌ	పొగయుట
రాణించు	అ ప్రకాశే	ప్రకాశించుట
రాపాడు	న దోషానారోప్యగ	దోషములారోపించి లెక్కవె
	ణనే	ట్టుట
రాబట్టు	న ధనాదేరుద్గ్రహణే	రావలసిన ధనాదులను రా
		జేయుట
రాయు గ్రా	న ఘర్షణే	ఘర్షణముసేయుట
	లేఖనేచ	వ్రాయుట

ధాతువు.	సంస్కృతార్థము.	తెనుగర్థము.
రాలు	స దంతఫలాదీనాంపతనే	దంతములు ఫలములు మొదలైనవి పడుట
రావించు	స ఆకర్షణే	ఆకర్షించుట
రిత్తవోవు	అ వైయథ్యే	వ్యర్థమవుట
గుంజు	స నాసమాకర్షణే	ముక్తుననాకర్షించుట
రుద్దు	స సమ్యగ్వివద్రవ్యతే పనే	తలను చమురు రుద్దుట - ఒకలు రుద్దెనని
రుబ్బు	స ద్రవపిష్టాదిపేషణే	ద్రవమైనపిండి మొదలైనదానిఁ బేషణముసేయుట
రూపాణించు	గ్రా స నిరూపణే	నిరూపించుట
రెచ్	అ గవాదీనాంమదే	గవాదులు మదించుట
రెట్టించు	స ద్విగుణీకరణే	ద్విగుణముసేయుట
	అ ద్విగుణీభావే	ద్విగుణమవుట
	స పర్యనుయోగేచ	మాటకెదిరించుట
రెమ్ము	స ఆచ్ఛేదనే	ఒడిసి తీసికొనుట
రేకెత్తు	అ వృద్ధా	వృద్ధిపొందుట
రేగు	అ విజృంభణే	విజృంభించుట
రోజు	అ అత్యుచ్చాస్యసే	మిక్కిలినిట్టూర్పులువిడుచుట
రోయు	స నిర్వేదే	విసుగుట
అక్కొను	అ పక్షశాఖోత్పత్తే	ప్రక్కకొమ్మలుపెట్టుట
అంపిల్లు	అ ఉచ్ఛైరోదనే వృధాజల్పనేచ	గట్టిగానేప్పుట వ్యర్థపుమాటలాడుట
అవఅవలాడు	అ కోపవికారే	కోపవికారమునొందుట
అచ్చవడు	అ నిశ్చేష్టతాయాం	నిశ్చేష్టుండవుట
అప్పు	} స	ధూరముగఁబడునట్లువేయుట
అప్పు		

ధాతువు		సంస్కృతార్థము.	తెలుగుార్థము.
తెక్కినను	అ	పక్షశాఖోత్పత్తౌ	ప్రక్కకొమ్మలుపెట్టుట
తొప్పు	స	హుంకారే	హుంకారముసేయుట
		శీఘ్రప్రాజనే	శీఘ్రముగాఁదోలుట
		ప్రహరేచ	కొట్టుట
తోయు	స	మార్గణే	వెదకుట
		నిర్వేదేచ	విసుగుట
తోలు	అ	ఉచ్చైరోదనే	గట్టిగా నేడ్చుట
	అ		
లాగు	స	కర్షణే	ఈడ్చుట
లాఁచు	స	కాంతాయాం	కాంతించుట
లాయు	అ	సన్నిధానే	సమీపించుట
లావలు	అ	బలహానౌ	బలముతగ్గుట
లుటాయించు	గ్రా	స బలాదపహరే	కొల్లపెట్టుట
లెక్కించు	స	గణనాయాం	లెక్కపెట్టుట
లే	అ	ఉత్థానే	ఉత్థితుండవుట
లోగు	}	అ నమ్రత్వే	నమ్రుడవుట
లోంగు			
లోట్టవేయు	స	అసత్యకరణే	అబద్ధముసెప్పట
	అ	ఆస్వాదనే	చప్పరించునపుడు నాలుకతో ధ్వని
		జిహ్వశబ్దేచ	సేయుట
లోడుపు	}	స లోడనే	కలియబెట్టుట
లోడపెట్టు			
లోడుపుకొను	స	పరధనస్యస్వ	ఒకనిసొమ్ము దానంతయుఁ దీసికొ
		యంసర్వగ్రహణే	నుట
లోడారించు	గ్రా	స వృథోచ్చైర్భ	వ్యర్థముగా-గట్టిగా-నిండుగా మా
		హుభాషణే	టలాడుట
లోళ్ళు	గ్రా	అ శ్వరవే	కుక్కగూయుట
లోగు	అ	పరాగతౌ	వెనుకదీయుట

ధాతువు.

సంస్కృతార్థము.

తెనుగర్థము.

లోటు గ్రా
లోడు

స గృహే సర్వ కార్యకరణే
స లోడనే

ఇంటిలోనన్ని పనులు సేయుట
లోడ పెట్టుట

వ

వక్రల్పించు
వగ
వగు

స విదళనే
అ మనోదుఃఖే
అ ఆలోచనే
మనోదుఃఖాభినయేచ

బద్దలు సేయుట
మనస్సున దుఃఖిపడుట
ఆలోచించుట
మనస్సున దుఃఖిమున్నట్లభిన
యించుట

వగియు గ్రా

అ మనోదుఃఖాభినయే

మనస్సున దుఃఖిమున్నట్లభిన
యించుట

వగలాడు

అ మనోదుఃఖాభినయే

మనస్సున దుఃఖిమున్నట్లభిన
యించుట

వగదెగు

అ శృంగారచేష్టాయాంచ
వివాదనిష్క్లషే
సమాప్తౌచ

కులుకుట
వ్యాజ్యముదీటుట
సమాప్తమౌట

వగిరించు

అ వంచనయాజల్పనే
శునామత్యచ్ఛాప్సేచ

వంచనపుమాటలాడుట
కుక్కురోజుట

వంగు

అ నతౌ

నమ్రమవుట

వంచు

స నమనే
పాత్రానమనేనజలస్రావ
ణేచ

వంగజేయుట

పాత్రమువంచి నీళ్లు స్రవింపజేయుట

వంచివేయు

స పాత్రానమనేన నిశ్శేష
జలస్రావణే

పాత్రమువంచి నిశ్శేషముగా
నీళ్లు స్రవింపజేయుట

వచ్

అ ఆగమనే

చనుదెంచుట

వ్రచ్

స విదళనే

బద్దలు సేయుట

వంచోడించు గ్రా

స దాక్షిణ్యేనదర్శనే

దాక్షిణ్యముచేతఁజూచుట

వట్టు

అ జలశోషణే

నీళ్లుశోషించుట

వట్టిల్లు

అ శోభాయాం

శోభించుట

ధాతువు.		సంస్కృతార్థము.	తెనుగర్థము.
వట్రపెట్టు	స	లక్ష్మ్యకరణే	లక్ష్మ్యము సేయుట
వటించు	ల	దేహ కాశ్చ్యే	దేహము కృశించుట
వండు	స	పచనే	పాకము సేయుట
వడ్డించు	స	పరివేషణే	అన్నాదులు భోజనార్థముగా విస్తరిలో బెట్టుట
వడలు	ల	పుష్పాదీనాంహ్లానా	పుష్పాదు వాడుట
వసియు	ల	స్రావే	స్రవించుట
		నిశ్చేషీభవనే	నిశ్చేషమవుట
		బలాద్ద్రహణేచ గ్రా	బలాత్తారముగా గ్రహించుట
వడివేయు	స	ప్రతివేష్టనే	మెలివేయుట
వడుతు	స	తంతునిర్మాణే	దారమునిర్మించుట
		డిపాలంభేచ	త్తిట్టుట గ్రా
వడఁకు	}	ల	కంపే
వణఁకు			
వణుకు			
వంతవేయు	ల	లిప్సయాదృష్టిసాతే	లభి. పవలయుననికన్ను వేయుట
వండు	}	ల	చి. తాయాం
వందురు			
వదరు	}	స	వృథాజల్పనే
వదురు			
వదలు	}	ల	విశ్లేషే.
వదులు			
		గ్రంథేరుఘ్నసనే	ముడివిడుట
		స	వినాభావేచ
		ల	శీతాశుతయాకంపనే
వదవదలాడు	ల		చలితాశలేక వణఁకుట
వనరు	ల	మనోదఃఖే	మనస్సునదఃఖిపడుట
వ్రయు	ల	విదళనే	బద్దలవుట
వరియు గ్రా	స	శాణోత్పేఖినే	సానపెట్టుట
వరగలించు	}	ల	ప్రకాశే
వరలు			

ధాతువు.	సంస్కృతార్థము.	తెనుగర్థము.
వలయు	న ఇచ్ఛాయాం	ఇచ్ఛయించుట
వల్లించు	న విద్యామేడనే	రువ్వలువేయుట
వల	న అనురాగే	మోహించుట
	పరిమళేచ	పరిమళించుట
వలు గ్రా	న అనురాగే	మోహించుట
వలగొను	న వేష్టనే	చుట్టుకొనుట
వలిగొను	అ శీతాశుతాయాం	చలిగొనుట
వలవలలాడు	అ రోదనే	వచ్చుట
వాక్రుచ్	న ఉక్తా	చెప్పుట
వాకరించు	అ వచనోద్యమనే	కక్తచుద్యుక్తుండవుట
వాఁగు	అ శబ్దే	శబ్దించుట
వాచారు	అ-న దీనవృత్తియాచనే	దీనవృత్తిగాయాచించుట
వాచు	అ శ్వయథా	ఉబ్బుట
	అతికాంతాయాంచ	మిక్కిలికాంక్షించుట
వాఁచు	న వాదనే	వాయించుట
వాంచు	న నమనే	వంచుట
వాచర	న దీనవృత్తియాచనే	దీనవృత్తిగాయాచించుట
వాడు	అ పుష్పాదీనాంస్లానా	పుష్పాదులువడలుట
	న కార్యోపయోజనే	పనికుపయోగింపజేయుట
	వ్యవహారేచ	వ్యవహరించుట
వాడ్చు	న అగ్నాపర్ణాదితాపనే	నిప్పుమీద నాకులు మొదలైన వానిని దహింపజేయుట
వాను	న సృష్టే	సృజించుట
వాపోవు	అ ఉచ్చైరోదనే	గట్టిగానేడ్చుట
	వృథాజల్పనేచ	వ్యర్థపుమాటలాడుట
వ్రాయు	న లేఖనే	లిఖించుట

ధాతువు.

వారు

సంస్కృతార్థము.

తెలుగుగర్థము.

స

సమూహానే

కుప్పచేయుట

తాళపత్రాదిసుఘరిక

తాటాకు మొదలైన వానియందు

యాకక్షవిదారణ

సురియచేత, బ్రక్కలుచీల్చుట

అ

తృణపుంజాదాప

గడ్డిమొపు మొదలైనవానియందు,

క్షసమీకరణ

బ్రక్కలుచక్క, జేయుట

జలోచ్చేషణేనపాకే

వార్పుగా, బక్ష్మమవుట - పడిబియ్య

చ

మువారెనని

వారుకొను

స

సమూహ్యాగ్రహణ

కుప్పచేసి యెత్తికొనిపోవుట

వారు

స

జలోచ్చేషణేనపచనే

జలము మిగులునట్లు పాకమున

వార్పు

యుట - పడిబియ్యమువారెనని

జలస్రావణ

నీళ్ళున వింప, జేయుట

సంధ్యావందనాద్యను

సంధ్యావందనాద్యచష్టానమున

ష్టానే

యుట

ప్రతీక్షణేచ

కనిపెట్టుట

వారడు

స

విరామ

చాలించుట

వాలుచు

వాలు

అ

ఆసతౌ

వంగుట

ఉపరిదేశాదాగత్యా

మీఁదినుండివచ్చినిలుచుట - పక్షి

వస్తానేచ

చెట్టుమీఁదవారెనని

వాలాడు

వాలలాడు

అ

జలక్రీడాయాం

ఒలలాడుట

విక్రు

అ

అంగభంగే

ఒడలువిటుచుకొనుట

హిక్తాయాంచ-గ్రా-

ఎక్కిలిపొందుట

వింగడించు

స

విభాగ

విభజించు

విచ్

అ

విస్త్రాస

వీడుట

స

విస్త్రాసనేచ

వీడ, జేయుట

విచ్చేయు

అ

ఆగమనే

వచ్చుట

విడు

విడిపోవు

అ

స్వతోవిశ్చిష్టే

తనకుఁదాన విడిపోవుట

ధాతువు.		సంస్కృతార్థము.	తెనుగర్థము.
విడు	}	న త్యాగే, మోచనేచ	త్యజించుట
విడిచిపెట్టు			
విడియు	అ	వాసే	వసించుట
		సేనావతరణేచ	సేనదిగుట
విడుగు	అ	వికాసే	వికసించుట
విత్తు	న	వీణావాపే	విత్తులు మొలవనేయుట
విదలు	}	అ ఘుతయాతత్రతత్రా	అఘుత్వముచేన కడకడ గాలుట
విదులు			
		ధఃపతనే	
విద్రు	న	విధూననే	విదిలించుట
విను	}	న శ్రవణే	శ్రవణముసేయుట
వినుచు			
		శ్రావణే	వినజేయుట
వినిపించు	}	అ శ్రుతౌ	వినవచ్చుట
వినుపించు			
విన్నపించు	}	న శ్రావణేచ	వినజేయుట
విన్నవించు			
విన్నబోవు	అ	విజ్ఞాపనే	విజ్ఞాపనముసేయుట
విప్పు	అ	భేదే	భేదమొందుట
విడియు	న	విస్మననే	విడజేయుట
	అ	విశేషే	విడిపోవుట
		వికాసే	వికసించుట
		వ్యాప్తౌచ	వ్యాపించుట
విరవిరవోవు	అ	పిష్టాదీనామపిడిభ	పిడి మొదలైనవి కలిసికొనకపోవుట
		వనే	
విరుగు	}	అ ద్వేధీభావే	కట్టెమొదలైనవి రెండవుట
విలుగు			
		క్షీరాదిసంవర్తనే	పాలువిటిగిపోవుట
		సేనాభంగేచ	దండుపాటిపోవుట
విరిచికట్టు	}	న హస్తపాదమాన	చేతులు కాళ్లు వంచికట్టుట
విటిచికట్టు			
		మ్యబంధనే	

ధాతువు.		సంస్కృతార్థము.	తెలుగుార్థము.
విఱివీగు	అ	అతిపీనతాయాం	అతిపీనుఁడగుట-మిక్కిలి బలిసే ననుట
విలు	స	విక్రయణే	అమ్ముట
విలవిలలాడు	అ	విపదాస్వహస్తచ దాకర్షణే	విపత్తుచేతఁ దనచేతులు కాళ్ళు దన్నుకొనుట
విసుకు	}	అ	నిర్వ్యణే
విసువు			
విసరు	}	అ	వాయోర్వేగగతౌ పరిభ్రామ్యదూర జేపణే
విసురు			
	స	ఘరట్టాదిభ్రామణే	తిలుగల్లుమొదలైనదానిం ద్రి ప్పుట
వీగు	అ	తాశవృంతాదివీజనే శ్వయథౌ పరాగతౌచ	విసరుగట్టతోగాలిగలుగఁజేయుట ఉబ్బుట-అనఁగా లావపుట వెనుకఁదీయుట
వీ	అ	వాయుగతౌ ప్రతిపద మసృష్టాగ మావేదనేచ	వాయువువిసరుట వేమాటు అఁష్టమురాఁగలదని తెలియఁజేయుట
వీటిపుచ్చు- వీచు	అ	విక్షేపే బద్ధశైధిశ్యే త్యాగేచ	విడిపోవుట ముడివడలుట విడిచిపెట్టుట
వీడ్చుడు	అ	వ్యత్యాసే	వ్యత్యాసమవుట
వీడ్చాను	స	త్యాగే	విడిచిపెట్టుట
వీడ్చొల్పు	స	ప్రస్థాపనే	ఁపించుట
వీతెంచు	అ	వాయోదేరాగమనే	వాయువుమొదలైనది వచ్చుట
వీల్చుడు	అ	హస్తప్రాప్తౌ	చేకూరుట
వీలు	అ	విక్షేపే	విడిపోవుట
	స	త్యాగేచ	విడిచిపెట్టుట

ధాతువు.		సంస్కృతార్థము.	తెనుగర్థము.
వీసరవోవు	అ	కించిద్భంగే	కించిద్భంగమవుట
వెక్కిరించు	స	అపహాసే	అపహాసముచేయుట
వెక్కు గ్రా	అ	హిక్తాయాం	ఎక్కిలిపొందుట
వెచ్చల్లు	స	సర్వతోవికిరణే	అంతటఁజల్లుట
వెడలు	అ	నిర్గమనే	బయలు వెళ్ళుట
వెతకు	స	అన్వేషణే	అన్వేషించుట
వెతుకు			
వెదకు			
వెనుకు			
వెతుకులాడు	స	అన్విష్యతస్సంచారే	అన్వేషింపుచు నీవల నావలఁ ది రుగుట
వెనుకులాడు			
వెన్నడు	స	ధావతోనుధావనేన వేగజననే	తఱుముకపోవుట
వెన్నాడు			
వెంపరలాడు	స	అన్విష్యతస్సంచారే	నెనుకులాడుట
వెంబడించు	స	అనుగమనే	అనుసరించిపోవుట
వెఱు	అ	భయే	భయపడుట
వెఱచఱు			
వెలుగు	అ	దీప్తా	దీపించుట
వెలయు	అ	శోభాయాం	శోభించుట
వెలియు	అ	వృష్టేరపగమే	వానపోవుట
వెలవెలఁబోవు	అ	వైవర్ణ్యే	వివర్ణుండవుట
వెల్లచఱు	స	కుశ్యాదాసుధాతే పనే	గోడ మొదలైనవానియందుఁ బా లగారచేయుట
వెల్లకిలు	అ	ఊర్ధ్వముఖశయనే	ఊర్ధ్వముఖముగాఁ బండుకొనుట
వెల్లతిలు			
వెలార్పు	స	వ్యపనాశనే	పోఁగొట్టుట
వెలువడు	అ-స	నిర్గమనే	బయలు వెళ్ళుట
వెల్వడు			

ధాతువు.

సంస్కృతార్థము.

తెనుగార్థము.

వెళ్లు

అ

ధావనే

పరుగెత్తుట

గతౌ

పోవుట

బహిర్నిర్గమనేచ

బైటికివచ్చుట

వెళ్లుకొను

అ

మృతౌ

చచ్చుట

బహిర్నిర్గమనేచ

బయ్యి వెళ్లుట

వేగు

అ

భృష్టే

భర్జనమవుట

నిశాత్యయేచ

రాత్రిగడచుట

వేగించు

న

జాగరణే

మేలుకొనియుండుట

వేచు

న

పీడనే

శ్రమమునకు శక్తుండై యుండుట

ఉద్రేకేచ

ఉద్రేకించుట

వేచు

న

భర్జనే

భర్జనమునెయ్యట

వేంచేయు

అ

గతౌ

పోవుట

ఆగతౌచ

వచ్చుట

వేడు

న

ప్రార్థనాయాం

ప్రార్థించుట

వేయు

న

పాతనే

క్రిందవేయుట

వేయు

వేధనే

వక్షిని బాణమునవేయుట

శరణే

జడవేయుట

క్షేపణే

విసరివేయుట

నిర్మాణే

గోడవేయుట

మానేచ

మూరవేసెనని

వేయించు

న

భర్జనే

వేగునట్లుచేయుట

పాతనవేదనాది

పడునట్లుచేయించుట - వక్షిని

ప్రేరణాయాంచ

బాణముతో బడునట్లుచేయి

చుట - ఇత్యాది

వేలు

వేలు

అ

లబనే

పయినొకదానింబట్టుకొని క్రింద

నాలంబనములేకయుండుట

ధాతువు.	సంస్కృతార్థము.	తెనుఁగ్రంథము.
వేలుకాడు వేలుకాడు వేలాడు వేలాడు వేలు వేచ్చు వేలు వేచ్చు వేవు వేసలు వేసలు వే	అ ముహుర్లంబనే స హోమే అ నిశాత్యయే అ నిశ్వేదే స పాతనాదా అ అశ్వశబ్దే అ ద్రవశైధిత్యే అ హౌస్యేచ అ హౌస్యే స తాడనే అ హౌస్యే విశ్లేషేచ అ అవిముచ్యకలహే స భయసంత్రాణే అ సహోషే స అయశ్శలాకాకరణే అ విస్తృతౌ అ కాశ్చ్యే	వేమాలులంబితమవుట హోమమునేయుట తెల్ల వాలుట విసుకుట వేయుట అశ్వముశబ్దించుట కుళ్లుట తగుట తగుట కొట్టుట బియ్యము మొదలైన వారి యందు తావుపోగొట్టుట తవుడుపోవునట్లు దంచుట తగుట విడిపోవుట విడువకకలహించుట భయమువలనరక్షించుట స తోషించుట ఇయముకడ్డిగాఁజేయుట విస్తరించుట కృశించుట

ధాతువు.

సంస్కృతాధము.

తెనుఁగఁగము.

సమాళించు

అ అనుపహతీకరణే

చెడకుండంజేయుట

మనఃప్రణిధానేచ

మనస్సును సావధానముగఁ
జేయుట

సమయు

అ నాశే

నశించుట

సమకట్టు

అ ఉద్యోగే

ఉద్యుక్తుడవుట

సమర్థాడు

స ఉద్యోజనేచ

ఉద్యోగింపంజేయుట

సమకూడు

అ ప్రథమరజోదర్శనే

ప్రథమమురజస్వలయకాట

సమకూరు

అ అనుకూల్యే

అనుకూలమవుట

సమించు

సరబడించు

అ స్నేహే

స్నేహమవుట

సరియు

అ అపర్యాప్తస్యపర్యా

చాలని వస్తువునై నను చాలిన

సరుదు

స పస్యవావస్తునస్స

వస్తువునై నను అందఱకు సరిగాఁ

సరుసు

గ్రా ర్వేషాంవిభజనే

బంచిపెట్టుట

సరిపోవు

అ సమీభావే

సమమవుట

కాలక్షేపే

కాలముగడచుట

సరిపుచ్చ

స అసందిగ్ధీభవనేచ

సందేహము పోయినదగుట

సరిచేయు

స సమీకరణే

సమముగాఁజేయుట

కాలనయనే

కాలముగడపుట

అసందిగ్ధీకరణేచ

సందేహము పోయినదానిగాఁ
జేయుట

సరివచ్చ

అ సామ్యే

సమమవుట

సరిపడు

అసందిగ్ధీభవనే

సందేహముపోయినదవుట

సరితీయు

స రజ్జస్వర్ణలతాదేర్ధీ

త్రాడు- బంగారుతీగ- మొదల

ర్ధీభవనాయకర్షణే

యినవానినిబొడుగుచేయుటకై

లాగుట

సలుపు

స కరణే

చేయుట

నయనే

గడపుట-మాటలుసలిపినని

వేదనావిశేషేచ

తీపులుతీయుట గ్రా.

ధాతువు		సంస్కృతార్థము.	తెనుగార్థము.
నలవరించు గ్రా.	అ	జ్వరాఙ్భే పులకోద్గమేచ	జ్వరమా వచ్చుట కారంభించుట రోమాంచితమవుట
సల్గు	అ	శైధిత్యే గతౌచ	శిథిలమవుట పోవుట
నవరించు	స	యథాస్థాననివేశనే సమ్యక్తరణేచ	యథాస్థానముగా నుంచుట బాగుచేయుట
సాగు	స	పోషణే	పోషించుట
సాగు	అ	గతౌ నిర్వృత్తౌ ప్రసరణేచ	పోవుట నెఱవేఱుట ప్రసరించుట-అనగా బొడు గయ్యెననుట
సాగించు	స	యాపనే నిర్వర్తనేచ	పోవునట్లుచేయుట నెఱవేఱుజేయుట
సాచు	స	ప్రసారణే	ప్రసరింపజేయుట
సాతాళించు	స	మృదబీజాదీనాం స్వ ల్పస్నేహేనపచనే	మెత్తనివిత్తులు మొదలైనవా నిని జమురు కొంచెముగా వేసి పక్వమునీయుట
సాపు	స	ప్రసారణే	ప్రచరింపజేయుట
సాపడు	}	స భోజనే	భోజనముచేయుట
సాపాడు			
సాబడు			
సిగ్గుపడు			
సక్కు	}	అ బలహనౌ హౌన్యేచ	బలహీనుడవుట తగ్గుట
సుడియు		అ అగ్రహోవస్థానే భస్మీభూతే	ఎడమతిలుచుట కాలుట
సుకుసు(గ్రా)	}	వేష్టనేచ	చుట్టుకొనుట
సుడిగొను		అ వేష్టనే	చుట్టుకొనుట

ధాతువు.

సుడివడు

సునాయించు

సుగాళించు

సురగు

సుఱసుఱలాడు

సెగ్గించు

సెలయు

సెలగు

సెఱచు

సెరించు

సొక్కు

సొగయు

సొప్పిల్లు

సొంపారు

సొమ్మసిల్లు

సొమ్మసిలు

సొలయు

సొలియు

సోకు

సోలు

హత్తు

హెచ్చ

సంస్కృతార్థము.

అ మనఃకాలుప్యేణసం

(భమే

స వస్త్రాదిసజ్జీకరణే

స అలక్ష్మీకరణే

విధూననేచ

అ పలాయనే

అ శుష్కపర్ణాదీనాం

దాహే

అ అసహనే

అ అత్యుద్ధతౌ

స అవతిక్షణే

స సహనే

అ మత్తతాయాం

శ్రాంతౌ

స శోభాయాం

అ మూర్ఛాయాం

అ నిస్సత్వతాయాం

స స్పర్శే

ప్రాప్తౌచ

అ పితౄదివైవశ్యే

పరాజయేచ

స అవలంబనే

సన్నిధానేచ

అ విజృంభణే

స అతిశాయనేచ

తెనుగర్థము.

మనస్సునఁ గలఁతచేతఁ దొ

పడుట

దోవతి మొదలైనదాని నా

త్తముగఁ జేయుట

అలక్ష్మ్యమునేయుట

విదిలించుట

పలాయితుండవుట

ఎండాకులు మొదలైనవి

కాలుట

అసహ్యపడుట

చెలరేగుట

క్రిందుగాఁ జెక్కుట

సహించు

మత్తుగొనుట గా.

బడలుట

శోభించుట

మూర్ఛపోవుట

నిస్సత్వండవుట

స్పృశించుట

పొందుట

పితౄదులచేత వివశుండవుట

ఓడుట

అవలంబించుట

దాపునం జేరియుండుట

విజృంభించుట

అతిశయించుట

హ

